

Een werkzaam leven

Ter nagedachtenis aan Jo Prick-Hoefnagels (1917-2007)

ANTOINE KEIJSER e.a.

Prof.dr. J.J.G. Prick (1909-1978)

Een werkzaam leven

VALKHOF PERS

ISBN 978 90 5625 320 2

© 2009 Stichting Buytendijk-Prick

Omslagontwerp: Brigitte Slangen

Omslagillustratie voorzijde: Ex libris, vervaardigd door de graveur Hubert Levigne

Omslagillustratie achterzijde: portret van J.J.G. Prick door P. van den Molengraaf, 1962

Opmaak en boekverzorging: Peter Tychon

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint or any other means without prior written permission from the publisher.

Inhoud

JOHANNA PRICK

Woord vooraf 7

ANTOINE KEIJSER

Grensverkenningen in de geneeskunde

Een thematische inleiding tot de bibliografie van

prof.dr. J.J.G. Prick 9

HANNEKE WESTHOFF

Bibliografie van prof.dr. J.J.G. Prick 43

LODEWIJK WINKELER

Het archief van prof.dr. J.J.G. Prick 91

Register III

Woord vooraf

Toen de Nijmeegse hoogleraar neurologie J.J.G. Prick in 1978 overleed liet hij een omvangrijk archief na. En niet alleen dit archief, maar ook het archief van zijn collega, de arts-fysioloog en psycholoog F.J.J. Buytendijk die in 1974 was overleden. Om deze archieven te ordenen en toegankelijk te maken richtte mevrouw J.A.M. Prick-Hoefnagels in 1987 de Stichting Buytendijk-Prick op. Het Katholiek Documentatie Centrum (KDC) van de Katholieke Universiteit te Nijmegen nam onder leiding van zijn toenmalige directeur Jan Roes de werkzaamheden ter hand.

Het archief-Buytendijk werd als eerste geordend, uitmondend in een gedetailleerde plaatsingslijst. Daarnaast werd een volledige bibliografie samengesteld. Op basis daarvan zagen in de loop van de daarop volgende jaren verschillende publicaties het licht waarin de correspondentie van Buytendijk werd uitgegeven.

Het grote aantal stukken en de verscheidenheid aan onderwerpen van het archief-Prick vereisten meer tijd en menskracht dan voorzien. In 1994 publiceerde de Stichting Pricks nooit uitgesproken afscheidsrede in de vorm van een boekje met de titel *Heel de zieke mens*. Van de twaalf aanwezige concepten wist Hanneke Westhoff een goed leesbaar geheel te maken.

Door de intrede van het digitale tijdperk kwam het nut van de uitgave van een gedrukte bibliografie en archiefinventaris ter discussie te staan. Deze vraag was nog onbeantwoord toen in 2003 Jan Roes overleed. De werkzaamheden stagneerden, maar werden na verloop van tijd toch weer ter hand genomen.

Dat nu toch een gedrukte bibliografie in kleine oplage is uitgegeven is te danken aan de overtuiging van het bestuur dat, naast de digitale beschikbaarheid in de KDC-catalogus, op deze wijze bijzondere aandacht kan worden gevestigd op het werk van Prick. De bibliografie

is geredigeerd door Hanneke Westhoff. Lodewijk Winkeler geeft in zijn bijdrage een inzicht in de inhoud en de rijkdom van het archief-Prick.

De inleiding op de bibliografie van de hand van Antoine Keijser heeft bijgedragen tot een zeer lezenswaardig resultaat dat volledig beantwoordt aan de doelstelling van de Stichting: het bevorderen van de beoefening van de geschiedeniswetenschap en de geschiedkundige documentatie op het gebied van de psychologie, de psychiatrie en ander wetenschappelijk terrein in het algemeen en meer in het bijzonder het ordenen en rubriceren van de wetenschappelijke archieven van de hoogleraren Buytendijk en Prick, om deze beter toegankelijk te maken voor o.a. wetenschapsbeoefenaren.

Veel dank is verschuldigd aan alle hiervoor genoemde personen zonder wier inbreng deze uitgave niet tot stand was gekomen.

Johanna Prick

Voorzitter Stichting Buytendijk-Prick

ANTOINE KEIJSER

Grensverkenningen in de geneeskunde

*Een thematische inleiding tot de bibliografie van
prof. dr. J.J.G. Prick*

Een bibliografie bestaat uit de in de literatuur vastgelegde geschreven berichten en artikelen van de hand van de auteur. Prick heeft zich als ‘*medicus universalis*’ bewogen op een zeer breed terrein van het maatschappelijk en medisch ervaringsveld, en het is moeilijk om alleen op grond van de lijst van publicaties een goed beeld te krijgen van wat hem ertoe heeft gebracht om zich te engageren met zijn diverse onderwerpen. In het onderstaande wordt daarom eerst een korte biografische schets van het leven van Prick gegeven en vervolgens ingegaan op een reeks van onderwerpen die het perspectief tekenen waarbinnen zijn activiteiten hebben plaatsgevonden.

Biografische gegevens

Joseph Jules Guillaume (Sjef) Prick werd geboren in Maastricht op 21 april 1909. Hij was de derde zoon in het gezin waarvan de vader griffier was bij de Provinciale Staten van Limburg. Zijn grootvader van vaderszijde was burgemeester van Wolder, een kleine gemeente aan de rand van Maastricht. In die stad krijgt Prick zijn middelbare scholing op het gymnasium aldaar. Na zijn eindexamen in 1927 ging hij, geïnspireerd door de huisarts Knippenberg, in wiens praktijk hij later wel eens waarnam, geneeskunde studeren aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam, waar hij in 1934 zijn artsexamen behaalde. Tijdens zijn studie was hij onder andere werkzaam als assistent op het laboratorium van professor G.C. Heringa waar hij kennis maakte met

de technieken van histologie en microscopische anatomie. Ook werkte hij als assistent voor de practica microscopische anatomie van het centrale zenuwstelsel onder leiding van professor C.U. Ariens Kappers, destijds directeur van het Centraal Herseninstituut te Amsterdam. Later zou Prick erkennen dat hij een belangrijk deel van zijn neurologische vorming aan deze opleiding in de basisvakken te danken had.

Na zijn artsexamen werkte Prick in eerste instantie bij professor I. Snapper in de Kliniek voor Inwendige Ziekten. Vervolgens kreeg hij een opleidingsplaats in de Neurologische Kliniek van het Wilhelmina Gasthuis bij Bernard Brouwer. Zijn psychiatrische vorming kreeg hij later bij professor dr K.H. Bouman, eveneens verbonden aan het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam. Intussen was hij op 6 april 1938 gepromoveerd bij zijn leermeester Brouwer op een proefschrift getiteld *Pontine Pseudobulbairparalyse bij Pseudoxanthoma Elasticum. Een Klinische en Anatomische studie.*

Nadat Prick door het bestuur van de St. Radboudstichting was benaderd met het verzoek om medewerking te verlenen aan de ontwikkeling van de plannen voor een uitbreiding van de Katholieke Universiteit in Nijmegen (met name in verband met de stichting van een medische faculteit) werd hij vervolgens gevraagd om zijn werkkring van Amsterdam naar Nijmegen te verplaatsen. Na ampele overweging besloot hij om op deze uitnodiging in te gaan en op 1 mei 1940 volgde zijn benoeming tot hoofd van de neurologisch-psychiatrische kliniek van het Sint Canisius Ziekenhuis te Nijmegen. Negen dagen later brak voor Nederland de Tweede Wereldoorlog uit. De chaotische omstandigheden verhinderden de uitvoering van de nieuwbouwplannen en Pricks ruimtelijke mogelijkheden bleven beperkt tot wat hij noemt een 'mini-zenuwpaviljoen' waar nauwelijks plaats was voor neurologische patiënten. Een oplossing hiervoor werd gevonden doordat door het Sint Canisius Ziekenhuis een villa op het nabijgelegen landgoed Brakkenstein gehuurd kon worden. Dit bouwwerk was ruim genoeg om er een afdeling voor neurologische patiënten in te herbergen en heeft tot in de jaren vijftig als zodanig dienst gedaan als buitenkliniek van het Sint Canisius Ziekenhuis.

In 1941 werd Prick benoemd tot privatdocent bij de faculteit der Rechtsgeleerdheid om onderwijs te geven in de psychopathologie en op 16 oktober 1941 sprak hij zijn openbare les uit getiteld: 'De forensische psychiatrie gezien vanuit een biologisch standpunt'. Na Pricks inzet bij de opleiding van psychologie-studenten, die op zijn afdeling stage liepen, werd op 3 maart 1943 op voordracht van professor F.J. Th. Rutten, die sinds 1931 binnen de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte de leerstoel psychologie bezette, een verzoek ingediend voor de benoeming van Prick tot buitengewoon hoogleraar op de tweede leerstoel psychologie binnen die faculteit om onderwijs te geven in 'De leer van het zenuwstelsel, de psychopathologie en de klinische psychologie'. Ten gevolge van de door de bezetter afgedwongen sluiting van de universiteit in april 1943 kon deze benoeming geen doorgang vinden en pas na de bevrijding, in september 1945 werd ze geëffectueerd. Pricks inaugurale rede was getiteld: 'Het gevoelsleven benaderd van psychologische en neurofysiologische zijde'.

In hetzelfde jaar 1945 trouwde Prick met de dochter van de Nijmeegse oogarts en universiteitscurator J.P.A. Hoefnagels. Zijn echtgenote, mevrouw drs. J.A.M. Prick-Hoefnagels (1917-2007), door hem opgeleid tot zenuwarts, heeft tot op hoge leeftijd het neuro-psychiatrische specialisme beoefend. Samen kregen zij vijf kinderen waarvan er vier in de medische voetsporen van hun moeder en vader zijn getreden. Een van hun dochters is jurist.

In 1954, negen jaar later, na de oprichting van de medische faculteit in 1951 en de drie jaar later daarop volgende start van het klinische deel van de artsopleiding, werd Prick gewoon hoogleraar neurologie en psychiatrie in de medische faculteit.

Nadat hij in 1964 benoemd was tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen volgde in datzelfde jaar zijn benoeming tot hoogleraar in de faculteit der Sociale Wetenschappen, waar de psychologieopleiding inmiddels onder viel, voor een leeropdracht in 'neurofysiologie en psychopathologie'. Na de splitsing van zijn klinische afdeling in een afdeling psychiatrie en een afdeling neurologie in 1972 werd zijn leeropdracht binnen de medische faculteit gewijzigd in 'neurologie, neurofysiologie en psychopathologie'. Twee

jaar later, in 1974, werd het nieuwgebouwde Instituut voor Neurologie geopend waarvoor Prick vele jaren heeft geijverd. Het was op dat moment wellicht het best geoutilleerde neurologisch instituut van West Europa en naast de patiëntenzorg bloeide er het onderwijs en onderzoek. In verband met zijn aanstaande emeritaat werkte Prick in 1978 aan zijn afscheidscollege dat voor mei 1979 gepland stond. Hij overleed echter onverwacht op 22 juli 1978.

De krachten en overwegingen rondom de oprichting van een medische faculteit in Nijmegen

De Roomsche Katholieke Universiteit van Nijmegen werd in 1923 gesticht. Binnen de Sint Radboudstichting, het reeds in 1905 opgerichte vehiculum waarvan het Nederlandse episcopaat zich bediende om onder andere later de Katholieke Universiteit te besturen, bestond het streven om ook een faculteit op te richten waarbinnen de positivistische wetenschappen zodanig zouden worden beoefend dat deze wijze van wetenschapsbeoefening met de katholieke leer in overeenstemming was. Het stond de leden van de Radboudstichting nog niet helder voor ogen of dit een faculteit Wis- en Natuurkunde dan wel een faculteit Geneeskunde zou moeten worden. Een van de overwegingen om de voorkeur te geven aan een medische faculteit was dat de invloed van de medicus als vertrouwensman van het huisgezin zo groot werd geacht dat bij het nemen van belangrijke beslissingen zo'n vertrouwensman voor een katholiek gezin van katholieke signatuur hoorde te zijn.

Reeds in 1931 was door de toen net tot hoogleraar psychologie benoemde F.Th. M. Rutten in Nijmegen het initiatief genomen tot het oprichten van het zogenoemde Paedologisch Instituut (PI) dat vijf jaar later, in 1936, werd geopend. Deze instelling werd gezien als de academische werkplaats waar psychologiestudenten ervaring op konden doen in het observeren en begeleiden van kinderen met leer- en voedingsmoeilijkheden, maar had daarnaast uit de aard van zijn doel-

stelling een patiëntenzorgfunctie. Op hetzelfde terrein werd een kliniek opgericht waar kinderen met stoornissen van het bewegingsapparaat konden worden behandeld, de orthopedische Sint Maartenskliniek. Beide instellingen werden door medici geleid en er zullen binnen de universiteit zeker krachten zijn geweest die hierin de voorafschaduwung zagen van een medische faculteit. In ieder geval werd door de hoogleraar strafrecht W.J.A.J. Duynstee C SSR, die ook als regent verbonden was aan het Sint Canisius Ziekenhuis, samen met dr. L.A. Veeger, rijksinspecteur van de Volksgezondheid, rond deze tijd een plan voorgelegd aan de Radboudstichting om binnen dat ziekenhuis een neurologisch-psychiatrische kliniek op te richten met de bedoeling om deze, net zoals met het Paedologisch Instituut het geval was, ten dienste te laten komen aan het universitaire onderwijs. Toen Prick niet veel later aangezocht werd om naar Nijmegen te komen werd hem dan ook expliciet voorgehouden dat zijn nieuw op te richten afdeling voor neurologie en psychiatrie een kern zou moeten gaan vormen voor een in de toekomst op te richten medische faculteit. Zijn eerste universitaire activiteit was echter zijn betrokkenheid bij het onderwijs in de forensische psychiatrie ten behoeve van de juridische faculteit. In mei 1941 werd hij daartoe, zoals reeds vermeld, benoemd tot privatdocent.

Na 1945 werden de plannen ter voorbereiding van een medische faculteit met nieuw elan ter hand genomen. In de 'Commissie van Voorlichting' die daartoe werd geformeerd zaten naast de president-curator W.A. Boekelman ook Prick en (als vertegenwoordiger van de andere medische faculteiten) de toenmaals nog in Groningen werkzame medicus en hoogleraar fysiologie Buytendijk (in 1946 benoemd tot hoogleraar algemene psychologie in Utrecht), en de curator van de Katholieke Universiteit, J.P.A. Hoefnagels, Pricks schoonvader.

In juni 1948 besloot het bestuur van de Radboudstichting om de facto een medische faculteit op te richten en drie jaar later, in 1951, startte de Nijmeegse geneeskunde-opleiding met de opening van het Preklinisch Instituut. Weer drie jaar later begon men met de klinische fase van de opleiding en werd Prick aan de medische faculteit be-

noemd tot gewoon hoogleraar in de neurologie en psychiatrie (overigens met behoud van de leeropdrachten die hij reeds bij de twee andere faculteiten bezat).

Ook bij het zoeken naar te benoemen kandidaten voor de wetenschappelijke staf van de nieuwe faculteit heeft Prick binnen de daarmee belaste commissie een belangrijke rol gespeeld. En in later jaren nam hij binnen de toen nog beperkte kring van hoogleraren een dominante positie in bij de beraadslagingen omtrent het wel en wee van de faculteit. Zijn macht was dermate groot dat dit ook wel op weerstanden stuitte, met name later in de periode van de universitaire hervormingen in 1968 en 1969. Juist in die periode werd hij als beoogd rector magnificus ook betrokken bij het bestuur van de universiteit als geheel. En in alle commotie die de universitaire hervormingen toen met zich meebrachten werd Prick een doelwit van het studentenprotest, waarop hij de eer aan zichzelf hield en zich als rector terugtrok. Voor Prick zelf moet deze gang van zaken zeer teleurstellend zijn geweest, omdat hij naar deze periode had toegeleefd en omdat hij als rector zijn denkbeelden ook op universitair niveau meer tot gelding zou kunnen hebben laten komen.

De lijnen die in de bibliografie duidelijk aanwijsbaar zijn

Zoals we boven vermeldde liet Prick zich reeds tijdens zijn medische studie zien als een student die zich meer dan zijn jaargenoten breed oriënteerde door middel van student-assistentenschappen in de basisvakken van de neurologie. Ook later, na het artsexamen, laat zijn drie-voudige specialistische opleiding (in de neurologie, de psychiatrie en de interne geneeskunde) zien dat hij reeds vroeg het verlangen had om grensgebieden binnen de geneeskunde te overschrijden – om als arts zijn patienten over de volle breedte ervan van dienst te kunnen zijn. Het feit dat hij beschikte over een gedegen neuro-anatomische basiskennis, en daarnaast de neurologie en de psychiatrie van zijn tijd volledig beheerste en ook de interne geneeskunde in Amsterdam (als assistent van professor I. Snapper) had beoefend, maakte dat hij zich

op al die terreinen makkelijk bewoog en er zich ook competent achtte. Zijn publicaties besloegen dan ook al deze gebieden. Door de diversiteit aan onderwerpen maakt zijn bibliografie daarom wellicht op het eerste gezicht een wat verbrokkelde indruk. Toch blijken er een aantal duidelijke rode lijnen door de bibliografie te lopen waarvan de contouren van meet af aan zichtbaar worden wanneer men zijn levensloop overziet.

Gedurende de eerste tien jaar van zijn werkzaamheden in Nijmegen heeft Prick een belangrijke bijdrage geleverd aan het bouwen van een brug tussen de medische discipline en de psychologie van die tijd en in het volgende zal deze activiteit dan ook nog met nadruk naar voren komen. Met name werkte hij veel samen met de psycholoog P.J. Calon.

Voor wat betreft de publicaties op het terrein van de neurologie en de psychiatrie waren de Nederlandse zenuwartsen gewend veel van hun werk te publiceren in het verenigingsblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, de *Psychiatrische en Neurologische Bladen*. Ook Prick was in dit opzicht een kind van zijn tijd. Wanneer men de vroegere jaargangen van dit tijdschrift opslaat wordt men getroffen door het bloemrijke taalgebruik dat bij moest dragen aan de overtuigingskracht van de inhoud van de publicaties. Maar hij was zich er al vroeg van bewust dat de Nederlandse neurologie en psychiatrie zich hierdoor al te veel internationaal isoleerden. Een eerste stap in de goede richting was het latiniseren van de naam van het tijdschrift in *Folia Neurologica, Psychiatrica et Neurochirurgica Neerlandica*, en de mogelijkheid om hierin in meerdere talen te publiceren. Een aanzienlijk aantal van zijn publicaties, met name in latere jaren, zijn dan ook in het Frans of het Engels. Dat hij zich meer tot het francofone taalgebied voelde aangetrokken kwam voor een deel voort uit het feit dat er in het begin van de 20ste eeuw in Maastricht, zijn geboortestad, nog veel Frans werd gesproken. Maar ook de neurologie had een Franse bakermat in het Parijs van de 19de eeuw. Tot circa 1950 bleef de Europese neurologie sterk georiënteerd op het Franse en Duitse taalgebied; de interactie met het Angelsaksische taalgebied nam pas daarna in sterke mate toe.

Prick gebruikte zijn pen veelvuldig om een waarderend artikel te schrijven bij een jubileum, een afscheid of een overlijden van iemand die zich in zijn ogen verdienstelijk had gemaakt op (bio)medisch of sociaal gebied. De eerste publicatie van deze categorie verscheen in 1945. Vaak betrof het personen met wie hij in de loop der jaren een persoonlijke band had opgebouwd. In totaal zijn er een dertigtal van dergelijke publicaties, sommige in de vorm van een krantenartikel, andere in de vorm van een artikel in een neurologisch vakblad of in de *Acta* van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen, zoals zijn 'In Memoriam' voor de Leidse hoogleraar psychiatrie E.A.D.E. Carp en dat voor zijn 'leermeester en tweede vader' F.J.J. Buytendijk.

Een groot deel van zijn bibliografie betreft artikelen over zijn onderzoeksbevindingen naar de relatie tussen 's mensens psychisch leven en het vóórkomen van lichamelijke afwijkingen. Deze psychosomatische vraagstelling heeft zijn wetenschappelijk leven beheerst. En daarnaast heeft hij samen met Buytendijk de holistische benadering in de geneeskunde centraal gesteld. De toepassing van een antropologische neurofysiologie in de geneeskunde was het resultaat van hun gemeenschappelijk streven. Aan deze onderzoekslijnen worden onderstaand afzonderlijke paragrafen gewijd.

Vanaf 1968 zien we hoe Prick zich gedurende de laatste tien jaar van zijn academische loopbaan meer en meer richt op de bestudering van de verouderingsprocessen in het cerebrum, de grote hersenen. Voortbouwend op het werk van Buytendijk die in 1965 zijn *Prolegomena* in een voor een breed publiek toegankelijke publicatie had vastgelegd, verscheen in 1971 Pricks laatste grote werk *Aspecten van een gerontologie en van een antropologisch-psychiatrische en neurologische geriatrie*. Hierin doet hij een poging om het begrippenapparaat dat hij in de loop van drie decennia had ontwikkeld, toe te passen op de problematiek van de fysiologische en de pathologische vormen van veroudering.

De wijze waarop Prick aan de beoefening van de geneeskunde in Nijmegen een christelijk-ethische signatuur heeft gegeven

Prick was van huis uit katholiek en is gedurende zijn hele leven ook praktiserend katholiek gebleven. Hij studeerde in een tijdperk waarin de katholieke emancipatie nog op tal van maatschappelijke terreinen plaats moest vinden. Het was bijvoorbeeld in de jaren dertig niet eenvoudig voor een katholieke arts om ergens een praktijk te vinden. Men vertrouwde diens 'paapse' achtergrond niet. Er bestond zelfs een bureau in Leiden van waaruit een geestelijke zich bezig hield met het zoeken naar emplooi voor katholieke dokters. Prick was een der eerste katholieke artsen die een specialistische opleiding mocht volgen aan de toenmalige Amsterdamse Gemeente Universiteit, de huidige Universiteit van Amsterdam.

Een goede analyse van de wetenschapstheoretische positie van Prick zou een monografie vergen. We beperken ons hier echter tot de opmerking dat zijn uitgangspunt deels wordt bepaald door de neothomistische fundering van de wetenschapsbeoefening aan de Katholieke Universiteit. Thomas van Aquino (1225-1274) is degene geweest die als theoloog en filosoof een verzoening tot stand heeft gebracht tussen de christelijke leer en de filosofie van Aristoteles en daarmee een model ontwikkelde voor een goede relatie tussen geloof en wetenschap als zodanig. Daarop greep paus Leo XIII terug toen hij in zijn strijd tegen het modernisme en materialisme in 1879 in zijn encycliek *Aeterni Patris* de werken van Thomas aanbeval als het filosofisch uitgangspunt voor de wetenschapsbeoefening van de katholieken in het algemeen en van katholieke universiteiten in het bijzonder. Maar behalve beoefenaar van dit neothomisme was Prick een verklaard tegenstander van de zogeheten 'cartesiaanse methode' van wetenschapsbeoefening die hij steeds bleef aanduiden als 'het dualisme van Descartes'. Tegenover het onderscheid tussen 'l'ame apart et le corps apart' van Descartes stelde Prick de fenomenologische uitgangspunten van de Franse filosoof Maurice Merleau-Ponty die sprak over 'le corps sujet et le corps objet'. Dit holistische standpunt heeft Prick nooit verlaten.

Reeds vanaf 1923 was in Nijmegen de psychologiebeoefening op deze neothomistische basis tot ontwikkeling gekomen. Prick heeft hier de fenomenologische benadering van de mens in ziekte en gezondheid aan toegevoegd. Het wetenschappelijke oeuvre dat door hem vanaf 1946 aanvankelijk met Calon en later ook met Buytendijk tot stand is gebracht ademt in vele opzichten de karakteristieken van deze synthese tussen het neothomisme en de fenomenologie van de Duitse filosoof Karl Jaspers. Pricks analyse van de psychosomatische aandoeningen en zijn holistische benadering van de geneeskunde zijn voor een deel op deze gecombineerde denkwijzen terug te voeren. Prick was overigens, hoe katholiek ook, zeker niet een slaafse volging van 'de geestelijkheid' maar had in controversiële zaken een eigen goed onderbouwde mening die met de officiële kerkelijke leer kon botsen en die hij vanuit zijn premissen goed kon verdedigen.

Eenmaal in Nijmegen verloochende Prick zijn katholieke achtergrond ook in sociaal opzicht niet. Zo nam hij bijvoorbeeld de medische begeleiding van de Limburgse bedevaart naar Lourdes op zich. Bij zijn omgang met de zieken benadrukte hij vooral de hoop die zij mochten koesteren, zoal niet om te genezen, dan toch wel om steun te ondervinden bij het dragen van het lijden en het zich schikken in het hen opgelegde ongemak. De ervaringen die hij zo opdeed, stelde hij op schrift in artikelen over de belevingswereld van de pelgrim-op-weg en van de in Lourdes werkzame brancardiers. In een speciaal op de verzorgenden en brancardiers gericht document wees hij op de bijzondere overdrachtssituaties die kunnen ontstaan tussen de zieke pelgrims enerzijds en de verzorgers anderzijds en gaf hij adviezen hoe daarmee om te gaan.

Discussies met betrekking tot conflicterende inzichten over medische kwesties in relatie tot de katholieke moraaltheologie ging hij overigens ook niet uit de weg. Zo mengde hij zich in 1949 samen met de ontwikkelingspsycholoog Calon in het toenmalige actuele debat tussen psychologen en moraaltheologen over de 'puberteitsonanie' die in de officiële katholieke moraal leer en dus in de zielzorg nog altijd als een 'zwarte zonde' werd veroordeeld. Ook andere medisch-ethische kwesties hadden Pricks aandacht. In het begin van de jaren vijftig

sprak hij zich bijvoorbeeld op diverse congressen uit tegen het routinematig toepassen van de frontale leukotomie bij psychiatrische patiënten, een psycho-chirurgische ingreep die vóór de introductie van de neuroleptica elders vrij veel werd toegepast.

De bijdrage van Prick aan de ontwikkeling van de psychologie in Nijmegen

Toen Prick in 1940 in Nijmegen aangetrokken werd als zenuwarts met de bedoeling om hem een bijdrage te laten leveren aan een toekomstige medische faculteit, bestond er binnen universitair verband reeds een traditie van zeventien jaar wetenschappelijke psychologie-beoefening. De Utrechtse hoogleraar psychologie F.J.M.A. Roels was al vanaf de oprichting van de Katholieke Universiteit in 1923 hier werkzaam geweest als buitengewoon hoogleraar in de ‘empirische en toegepaste zielkunde, in het bijzonder de pedagogische en industriële zielkunde’. In 1931 werd hij opgevolgd door de hiervoor reeds genoemde F.J.Th. Rutten (1899-1980) die sinds 1926 aan de Nijmeegse universiteit verbonden was.

Vanaf het eerste jaar dat Prick zich in Nijmegen vestigde ontstond er een hechte samenwerking tussen hem en de eveneens reeds genoemde psycholoog P. Calon. Deze laatste was werkzaam als hoofd-assistent van Rutten op het Psychologisch Laboratorium. Hij was in Nijmegen afgestudeerd als psycholoog in de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte – een psychologische faculteit bestond toen nog niet – en had zich daarna uitvoerig in het buitenland georiënteerd, onder andere bij Piere Janet in Parijs, bij de Gestaltpsycholoog Kurt Gottschaldt in Duitsland en bij Karl en Charlotte Bühler in Wenen. Ook had hij contact met de Utrechtse ‘fenomenologische school’ en volgde hij colleges bij H.C. Rümke, hoogleraar in de psychiatrie aldaar.

Deze brede oriëntatie op het gebied van de psychiatrie en ontwikkelingspsychologie was een uitstekende basis voor een toekomstige samenwerking op het gebied van de klinische psychiatrie. Al spoedig liepen doctoraalstudenten psychologie stage bij Prick in het Sint Cani-

sus Ziekenhuis waar, na een overeenkomst tussen de Katholieke Universiteit en het Canisius Ziekenhuis, Calon tot de eerste psycholoog was benoemd. Doordat Prick al sinds 1941 een aanstelling had als privaatsdocent forensische psychiatrie bij de juridische faculteit, kon de medische begeleiding van deze psychologiestudenten ook onder een academische noemer worden gevat. De eerste opleiding in de klinische psychologie in Europa was daarmee een feit.

Pricks diepgaande interesse in de psychologie komt eveneens tot uiting in de titel van zijn inaugurele rede in 1945 bij zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar: 'Het gevoelsleven benaderd van psychologische en neurofysiologische zijde.' Dit alles was het begin van een decennia-lange wetenschappelijke samenwerking tussen Prick en Calon die heeft geresulteerd in een groot aantal gezamenlijke publicaties. Maar intussen had hij wel uitdrukkelijk zijn standpunt geformuleerd omtrent de afbakening van het terrein van de psycholoog en dat van de psychiater (1947). De psycholoog was er vooral om het gevoelsleven van de patiënt in kaart te brengen zodat de psychiater zijn therapeutische indicaties zou kunnen stellen; van zelfstandige therapeutische begeleiding door een psycholoog kon geen sprake zijn.

Piet Calon promoveerde in 1950 cum laude bij Prick op een proefschrift *Over de persoonlijkheidsontwikkeling bij kinderen met aangeboren of vroeg verworven doofheid*. In 1951 werd hij benoemd tot hoogleraar in de toenmalige faculteit der Letteren en Wijsbegeerte met als leeropdracht de ontwikkelingspsychologie en de medische psychologie. Daarnaast doceerde Calon in de toen net opgerichte medische faculteit, waar hij colleges ontwikkelingspsychologie gaf. Vanaf 1947 tot zijn overlijden in 1973 publiceerde hij in totaal minstens 17 wetenschappelijke artikelen of boeken samen met Prick. Bovendien leverde Calon een zeer substantiële bijdrage aan de vier delen van het *Nederlandse Handboek der Psychiatrie* waarvan Prick een van de redacteurs was.

Pricks streven naar een synthese tussen enerzijds de somatische analyse en anderszijds de psychologische benadering van de menselijke psychopathologie resulteerde in 1948 (dus ruimschoots voor de oprichting van de medische faculteit) in de oprichting van het 'Psychopathologisch-Neurologisch Instituut' aan de Berg en Dalseweg te

Nijmegen. De daar als 'assistent' werkzame klinisch psycholoog K.J.M. van de Loo zou een grote rol gaan spelen in de verzelfstandiging van de Klinische Psychologie. Naast zijn vele activiteiten voor de uitbouw van het instituut schreef Van de Loo met Prick als promotor een proefschrift getiteld *De klinische psychologie in dienst van de problematiek van de essentiële hypertensie. Een psychologische bijdrage tot de psychosomatische geneeskunde*, waarop hij in 1952 promoveerde. Het onderwerp van de psychosomatiek zou aanleiding geven tot nog een viertal publicaties samen met Prick op het gebied van de chronische reumatoïde arthritis en het asthma bronchiale.

In 1954 werd Van de Loo benoemd tot lector in de toegepaste klinische psychologie. Terwijl Prick van mening bleef dat de klinisch psycholoog zich zou moeten beperken tot de diagnostiek en als zodanig de psychiater behulpzaam diende te zijn, zag Van de Loo voor de klinisch psycholoog ook een rol weggelegd bij de behandeling van patiënten. Deze beoogde verzelfstandiging van de psychologie kwam echter slechts buitengewoon moeizaam tot stand. In 1962 volgde de benoeming van Van de Loo tot hoogleraar om onderwijs te geven in 'Karakterologie, psychodiagnostiek en klinisch psychologische diagnostiek'. Pas in 1969 was de tijd rijp om deze leeropdracht om te zetten in 'Klinische psychologie en psychopathologie'. De introductie van de uit de Verenigde Staten overgewaaidе zogeheten Rogeriaanse *counseling*-therapie was een belangrijk vehiculum om deze therapeutische verzelfstandiging van de klinische psychologie langs het veto van de psychiatische wereld te krijgen.

Prick als zenuwarts

Het is vanzelfsprekend dat Prick, die immers was aangetrokken om een medische faculteit mee op te richten waar geneeskunde met een katholieke signatuur zou worden gedoceerd, een bijdrage leverde aan discussies die de essentie van het menselijk functioneren raakten. Zo was hij betrokken bij de discussie omtrent het al dan niet geoorloofd zijn van het toepassen van vormen van psychochirurgie. De prefronta-

le leukotomie of lobotomie was in de jaren dertig ontwikkeld ter behandeling van therapieresistente patiënten met ernstige dwangverschijnselen en/of psychotische stoornissen. Men moet zich realiseren dat er destijds geen antipsychotische farmaca ter beschikking stonden en dat on(be)handelbare patiënten dikwijls onderworpen moesten worden aan vormen van fysieke dwang en fixatie (vastbinden, dwangbuisen) om ze op een psychiatrische afdeling te kunnen handhaven.

Door de Portugese neuroloog Egas Moniz (1874-1955) was in 1936 beschreven dat het aanbrengen van een doorsnijding van de verbindingen tussen de frontale hersenen en de overige delen van het zenuwstelsel een zodanig ingrijpende invloed heeft op het gedrag van de patiënt dat daardoor agressief of hinderlijk onrustig gedrag kan worden verminderd en de patiënt beter te hanteren wordt. Een dergelijke vorm van psychochirurgie is echter ook een vorm van verminking en een aanslag op de persoonlijkheid van de patiënt. Het is dus begrijpelijk dat van vele kanten ethische bezwaren rezen tegen deze vorm van 'behandelen'. Prick nam in deze discussie over de medisch-ethische toelaatbaarheid van de leukotomie een genuanceerd standpunt in, getuige de publicaties van zijn hand die hier te lande (onder andere in het *RK Artsenblad*) en ook internationaal in de jaren 1949 tot 1951 hierover verschenen. Op het vierde congres van katholieke medici te Rome in 1949 hield hij over dit onderwerp een voordracht die in de *Folia Psychiatrica et Neurologica Neerlandica* werd gepubliceerd.

Door de introductie van Largactil in 1952 raakte overigens de omstreken leukotomie in onbruik omdat voortaan neuroleptica als een 'chemische dwangbuis' konden worden ingezet en hierdoor de behandeling in de psychiatrische ziekenhuizen een meer humaan gezicht kon krijgen.

In de jaren zestig werden onder auspiciën van de Katholieke Centrale Vereniging voor de Geestelijke Volksgezondheid (KCV) – onder voorzitterschap van F.J.J. Buytendijk, die dat voorzitterschap van 1948 tot 1974 bekleedde – artikelen gepubliceerd waarin duidelijk stelling werd genomen tegen een te starre en rechtlijnige toepassing van de katholieke seksuele en huwelijksmoraal op de problemen die echtparen

ondervonden in de beleving van hun huwelijk. De officiële kerkelijke moraaltheologie hield in deze jaren weinig of geen rekening met de ideeën over geestelijke gezondheid die langzaam maar zeker in de psychologie gemeengoed waren geworden. Vanuit de KCV werd ervoor gepleit om de katholieke (toekomstige) zielzorgers te scholen in deze nieuwe psychologische inzichten zodat zij een meer menselijke visie zouden verwerven op de verschillende beweegredenen die tot een bepaald gedrag leiden. Zo zouden zij beter onderscheid leren maken tussen gedragingen die op basis van een vrije wilsbeschikking tot stand komen en die welke de nasleep zijn van een neurotische en verkrampte ontwikkeling van het gevoelsleven. In deze discussie stond met name de seksualiteit centraal, waar de officiële katholieke leer op een generaliserende en niet individualiserende wijze wetten stelde en sancties formuleerde, waardoor seksualiteit voor katholieken veelal in de sfeer van taboe en zondigheid lag.

Er bestond echter een duidelijk spanningsveld tussen de katholieke moraaltheologie en de opvattingen over deze problematiek vanuit de psychoanalyse, aan het eind van de negentiende eeuw ontwikkeld door de Weense zenuwarts Sigmund Freud en in Nederland al snel daarna geïntroduceerd door o.a. de Leidse zenuwarts en hoogleraar psychiatrie Gerbrand Jelgersma.

Prick trachtte de uitkomsten van Freuds psychoanalytische werk te plaatsen binnen een katholiek kader. Hij had wel waardering voor de ontdekkingen van Freud maar was van mening dat de seksualiteit bij Freud een al te zeer autonome en imperatieve rol kreeg toegedicht. Prick pleitte voor een benadering waarbij alle invloeden die bij de ontwikkeling van de seksualiteit betrokken zijn inzichtelijk worden gemaakt. Prick zag de menselijke seksualiteit veeleer als de resultante van een ontwikkelingsgang tijdens welke de seksualiteit geleidelijk geïntegreerd wordt in en gereguleerd door overwegingen van verstandelijke aard en ook onderworpen wordt aan een vrij wilsbesluit. De ontwrichtende werking van verdringing van delen van het gevoelsleven en de disharmonische persoonlijkheidsontwikkeling die daaruit voortvloeit werden volledig geïncorporeerd in het theoretische mensbeeld dat de medici en psychologen voor ogen stond.

Bij deze benadering speelden de colleges ontwikkelingspsychologie van Calon een grote rol. Deze erudiete psycholoog, die zoals gezegd reeds vanaf 1941 intensief met Prick samenwerkte, bracht in zijn colleges op een voorzichtige maar wetenschappelijk uiterst verantwoorde wijze ook de verhouding tussen de psychologie en de (seksuele) moraal naar voren. Hierbij toetste hij a.h.w. de katholieke moraal aan wat hij noemde 'de psychologische levenscurve van de mens' en wees hij op de consequenties die deze 'ontwikkelingsgang van de menselijke persoon in de loop des levens' voor de toepasbaarheid van de moraal in die verschillende leeftijdperken behoorde te hebben.

Deze problematiek kwam niet alleen aan de orde bij de pastorale benadering van de gewone gelovigen, maar speelde ook een rol bij het ontstaan van intrapsychische conflicten bij die geestelijken zelf. De wijze waarop in die jaren in Nijmegen aan priesters en religieuze psychiatrische hulp werd geboden ontmoette kritiek van de kant van de kerkelijke leiders hier te lande en leidde tot kritiek van Rome (en meer dan dat) op twee figuren uit de Nijmeegse academische kring, te weten prof.dr. Willem Duynstee CmsR en de psychiater dr. Anna Terruwe. Prick stelde zich hierin achter de door hem opgeleide Terruwe op en leverde, samen met Calon, een bijdrage ter verdediging van de toelaatbaarheid van haar therapie van 'verdringende strevingen' en van angst- en energieneuroses.

Door alle publiciteit rond Anna Terruwe en de haar en – met name – de redemptorist Duynstee door de Romeinse Curie opgelegde sancties, kan de indruk gewekt worden dat de psychoanalyse binnen de medische opleiding aan de Katholieke Universiteit als discipline werd afgewezen, maar in de praktijk was dit zeker niet het geval. Toekomstige zenuwartsen die zich meldden voor een opleiding en die elders tegelijkertijd een (leer)analyse wensten te volgen werd daartoe geen strobreed in de weg gelegd. De uiteindelijke acceptatie van veel van het psychoanalytische gedachtegoed in Nijmegen blijkt ook wel uit het feit dat in 1977 een psychoanalyticus werd benoemd op de leerstoel voor psychotherapie.

Ofschoon Prick in 1972, toen hij moest kiezen welk deel van het neuropsychiatrische werkveld hij in de toekomst zou blijven bewerken, duidelijk voor het neurologische vakgebied koos, heeft hij zich voordien zeker niet onthouden van intensieve arbeid op het gebied van de psychiatrie. Zijn bijdragen aan het *Nederlandse Handboek der Psychiatrie* (1958-1970 ; vier delen) getuigen hiervan. Met name zijn verhandeling over 'De biologische grondslag van hysterische gedragswijzen' (Deel 11, 1963) laat zien hoe Prick de sterke overtuiging had dat deviante gedrags- en belevingswijzen steeds weer minstens voor een deel terug te voeren zijn op een efficiënt functioneren van het neurologisch substraat ervan. En ook bij het bewerken van dit onderwerp trad hij in de voetsporen van Charcot. Het *Handboek* was een project dat hij samen met de psychoanalyticus Van der Waals op het eind van de jaren vijftig opstartte en waaraan een keur van medewerkers uit het nationale psychiatrische veld een bijdrage heeft geleverd. Het *Handboek* heeft zeker bijgedragen tot een besef van samenhangigheid binnen het overigens zo diverse gebied van de psychiatrische geneeskunde in Nederland.

Binnen de wereld van de psychiatrie had Prick veelvuldig contact met zijn collega's. Zo correspondeerde hij met zijn (katholieke) Leidse confrère Carp. Het feit dat Terruwe, die bij Prick was opgeleid, bij Carp promoveerde zal hiervoor mogelijk een aanleiding zijn geweest. De Utrechtse psychiater Rümke was een huisvriend. Ook met zijn collega Ter Braak, die samen met hem was opgeleid en die later de eerste hoogleraar neurologie in Rotterdam zou worden, had Prick een sterke band. Dat Prick binnen de wereld van de Nederlandse psychiatrie werd gewaardeerd blijkt wel uit het feit dat hij in de loop der jaren herhaaldelijk werd uitgenodigd om zich kandidaat te stellen voor leerstoelen in respectievelijk Leiden, Amsterdam (toen nog Gemeente Universiteit, nu Universiteit van Amsterdam) en aan de Amsterdamse Vrije Universiteit.

Binnen Nederland heeft Prick overigens ook belangrijke bijdragen geleverd aan de organisatorische activiteiten van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie waarvan hij een aantal jaren voorzitter is geweest. In 1945 was Prick de eerste naoorlogse vertegen-

woordiger van de beroepsgroep die in het kader van de Centrale Specialisten Registratie Commissie (SRC) het Consilium Neuro-psychiatricum voorzat ; een jaar later nam Rümke deze taak van hem over.

De opleiding van zenuwartsen, neurologen en psychiaters was in de loop der jaren regelmatig onderwerp van overleg binnen de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie (NVPN) en binnen de SRC. Ook in deze kwesties roerde Prick zich terdege. Heel lang heeft hij de splitsing van het specialisme Zenuw- en Zielsziekten in afzonderlijke specialismen voor neurologie en voor psychiatrie tegen weten te houden, maar in 1962 werd toch besloten om binnen de NVPN twee onderafdelingen te onderscheiden en in 1972 viel de beslissing om definitief uit elkaar te gaan. Op 1 januari 1974 werd de Nederlandse Vereniging voor Neurologie opgericht. Voor wat Nijmegen betreft had deze ontwikkeling tot gevolg dat in 1971 S.J. Nijdam tot hoofd van de afdeling psychiatrie werd benoemd. Prick verkoos om de neurologie te blijven beoefenen.

Voorbeelden van neurologiebeoefening in de loopbaan van Prick

Prick had grote bewondering voor de Franse neurologische school die gegrondvest werd door Jean-Martin Charcot (1825-1893). In de jaren '60 en '70 van de negentiende eeuw ontwikkelde deze in het Parijse Salpêtrière ziekenhuis een methode van beoefening van de geneeskunde die enerzijds recht deed aan de complexe specifieke eisen van de neuro-psychiatrie, maar waarbij toch ook een zodanig reductionistische analyse werd gehanteerd dat uit de chaotische veelheid van klachten en verschijnselen eenduidige neurologische ziektebeelden konden worden geïsoleerd. De basis hiervan bestond uit een zeer nauwkeurige klinische observatie en registratie van de klachten en verschijnselen van de patiënt, in combinatie met de consequente analyse van het postmortaal verworven inzicht in het pathologisch-anatomisch substraat van de aandoening.

De correlatie tussen deze twee soorten gegevens leverde de 'localisatorische' diagnose op, de 'sedes morbi', de plaats van de ziekte. En in

tweede instantie ontstond daardoor dikwijls de aanzet tot een begrip van de 'etiologie', de oorzaak, van de aandoening. Om zich heen verzamelde Charcot een grote groep van gelijkgestemde medewerkers die hem bij de beschrijving en de documentatie van de gegevens terzijde stonden. En voor het vastleggen van de observaties maakte hij als een der eersten systematisch gebruik van de diensten van een medisch illustrator, die, waar Charcot ook zelf met tekeningen zijn bevindingen vastlegde, belangrijk bijdroeg aan het door middel van geïllustreerde publicaties verspreiden van de verworven kennis. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Prick, eenmaal in Nijmegen benoemd, er al snel voor zorgde dat hij de beschikking kreeg over een goed geoutilleerd laboratorium waaraan histologische analisten en medische illustratoren en fotografen verbonden waren die hem behulpzaam waren met het documenteren van zijn patiëntenmateriaal.

Prick identificeerde zich ook in hoge mate met zijn eigen opleider en leermeester Bernard Brouwer (1881-1949). Net als zijn directe voorganger Cornelis Winkler (1855-1941), beoefende Brouwer de neurologie volgens de klinisch-pathologisch anatomische methode van Charcot. Het is daarom begrijpelijk dat Prick tijdens zijn studie een goede basis voor zijn kennis verwierf door bestudering van de bouw van het zenuwstelsel. Hiertoe was hij reeds vroeg in 1930 student-assistent geworden bij professor Heringa, waar hij de microsopische anatomie en de histologie van het zenuwstelsel leerde kennen. En, zoals eveneens reeds gemeld, werkte Prick ook enige tijd onder C.U. Ariëns Kappers (1877-1946) op het Centraal Herseninstituut te Amsterdam waar hij kennis maakte met de wetmatigheden van de fylogenie en de ontogenie van het zenuwstelsel. Brouwer breidde zijn kliniek in 1929 naar Amerikaans model uit met een afdeling voor neurochirurgie. Deze ontwikkeling betekende voor Nederland dat voor het eerst een vruchtbare en continu beschikbare neurochirurgische behandelingsmogelijkheid werd gecreëerd op een internationaal acceptabel niveau. In Nijmegen rustte Prick dan ook niet voordat hij, net als Brouwer, ook de beschikking had over een goede neurochirurgische dienst die, net zoals dat in Amsterdam het geval is geweest, lange tijd – tot 1970 – ingebed bleef binnen de afdeling neurologie.

De dissertatie die Prick in 1938 verdedigde aan de Universiteit van Amsterdam was een proeve van bekwaamheid die volledig beantwoordde aan de eisen die in die jaren aan wetenschapsbeoefening werden gesteld. Wanneer we de bibliografie van Prick volgen zien we steeds opnieuw hoe hij, tussen de anders georiënteerde publicaties in, toch telkens weer ruim aandacht geeft aan de ‘harde’ objectiverende analyse in de neurologie.

In 1956 publiceerde hij met zijn medewerkers het *Handboek van de Kinderverlamming*. Ook dit werk is een voorbeeld van nauwgezette analyse van de klinische en de pathologisch anatomische bevindingen, geheel volgens de lijnen van de klassieke klinische neurologie. Wanneer dit boek tien jaar eerder was uitgekomen zou het een veel gehanteerd standaardwerk zijn geworden, toen immers de kinderverlamming als een gesel toesloeg, met name onder jeugdigen en kinderen. Maar in de jaren vijftig bereikte de ontwikkeling van de poliovacins van Salk en Sabin het stadium waarin ze breed toegepast konden worden als profylactische therapie. Daarmee was de epidemische polio de Nederlandse wereld uit en taande de interesse voor het polioboek begrijpelijkerwijs al snel.

De ziekte van Parkinson is een ander groot neurologisch ziektebeeld dat Prick bijzonder boeide. Het is de verdienste van Charcot geweest dat deze aandoening, die reeds in 1817 door de Britse arts James Parkinson was beschreven, in de negentiende eeuw op grond van duidelijke klinische criteria kon worden onderscheiden van andere bewegingsstoornissen zoals de chorea of van de complexe tremorbeelden bij multiple sclerose. Charcot gaf er ook de naam ‘Ziekte van Parkinson’ aan. Prick heeft er binnen het Nederlandse taalgebied diverse publicaties aan gewijd. Hij was met name geïnteresseerd in de mogelijke bijdrage van de premorbide persoonlijkheid aan het ontstaan van de ziekte. Maar toen Irving A. Cooper in het begin van de jaren zestig de eerste stereotactische operatieresultaten bij de behandeling van deze aandoening rapporteerde was Prick een van de eersten die deze Amerikaanse neurochirurg naar Nederland uitnodigde voor het geven van gastcolleges in Nijmegen (1963). De Nijmeegse neurochirurg H.A.D. Walder nam de techniek over en werkte deze

later uit, waarbij hij onder andere gebruikmaakte van vriestechieken (cryocoagulatie). En toen op het eind van die jaren zestig de dopamine-hypothese bewezen was als het mechanisme achter deze aandoening, en de ziekte met levo-dopa-substitutie bleek te kunnen worden behandeld, stuurde Prick zijn medewerker J.J. Korten voor een jaar naar professor W. Birkmayer in Wenen om ervaring met deze therapie op te doen en ze vervolgens in Nijmegen te introduceren.

Multiple sclerose is een tweede frequent voorkomende neurologische aandoening die eveneens rond 1866 door Charcot duidelijk werd omschreven en die gekenmerkt wordt door het voorkomen van een intentietremor, nystagmus en een gescandeerde spraak (de zogenoemde 'trias' van Charcot). Met veel energie heeft Prick gepoogd om met betrekking tot het ontstaan van de aandoening argumenten te verzamelen die pleiten voor de aanwezigheid van een (althans ten dele) psychosomatische conditionering van de ziekte. Over deze 'zoektocht' zag in 1967 een uitvoerige publicatie van Prick (in samenwerking met Groen en Bastiaans) het licht, maar die stuitte op veel kritiek. Ofschoon in de moderne literatuur thans wel degelijk sprake is van psycho-neuro-immunologische samenhangen bij het ontstaan van bepaalde aandoeningen kon de psychosomatische hypothese voor multiple sclerose niet worden bewezen. Maar de immunologische basis van de ziekte en de behandeling van multiple sclerose werden in de kliniek van Prick later grondig bewerkt door zijn medewerker Otto Hommes, die met zijn immunosuppressieve behandelingen zijn tijd ver vooruit was en hierover ook uitvoerig publiceerde. Ofschoon Prick op het gebied van de klinische neurologie weinig neiging had om met anderen samen te publiceren, blijkt uit het feit dat de bibliografie een achttal gezamenlijke publicaties samen met Hommes vermeldt, dat er tussen deze beiden op dit gebied sprake was van gemeenschappelijke standpunten.

Prick had grote bewondering voor en was een fervent beoefenaar van de reductionistische methode van wetenschapsbeoefening in de humane geneeskunde en de humane biologie die hij dan ook bij zijn wetenschappelijk werk consequent toepaste. Hij weigerde echter om de aldus verworven kennis te accepteren als de uitsluitende basis van de geneeskunde. De praktiserende arts heeft te maken met een levende mens die naast zijn biologische gegevens zijn vroegere ervaringen met zich meedraagt en die in een wisselwerking met zijn materiële en sociale omgeving zijn 'verhoudingsleven' mede zelf bepaalt.

Reeds in zijn eerste openbare les in 1941 (als privatdocent forensische psychiatrie) klinkt deze overtuiging door en die 'les' heeft daarmee een programmatisch karakter. Waar het in de forensische psychiatrie vaak gaat om verantwoordelijkheidstoedeling en toerekeningsvatbaarheid, betrad Prick hier een terrein waar uitspraken over het individu van groot maatschappelijk belang zijn. De psychiatrie die zich voorheen (in de tijden van Winkler en Jelgersma) stevig op het fundament van het neuropathologische onderzoek trachtte te funderen had zich in de daaropvolgende jaren dertig meer en meer in de richting van de psychoanalyse en de fenomenologie ontwikkeld. Pricks uitgesproken standpunt in deze was dat ontwikkelingsfactoren en psychodynamismen zeker een belangrijke rol speelden maar dat in het individuele geval terdege rekening gehouden moest worden met biologische gegevens, zowel die in aanleg op basis van erfelijkheid meegegeven zijn als die door ziekte en ongunstige omgevingsfactoren medebepaald zijn. Van deze holistische benadering van het menselijk functioneren is Prick ook later nooit meer afgeweken.

Een sleutelbegrip dat we bij Prick steeds terugvinden en waarop hij in zijn colleges steeds hamerde, is dat van het individuele ontwikkelingsplan, dat vanaf de conceptie van de mens tot aan de volwassenheid doorlopen moet worden. Dit ontwikkelingsplan begint zich reeds in de baarmoeder te ontvouwen, waar de processen van histogenese en organogenese plaatsvinden onder de omstandigheden waaraan het jonge individu dan is blootgesteld. De genetische factoren die hierbij

een rol spelen zijn weliswaar overheersend, maar kunnen zich alleen onder optimale fysiologische en biochemische omstandigheden verwirkelijken. Na de geboorte, iets dat op zich al een neurologisch risico-gebeuren is, doen andere exogene factoren hun invloed gelden. Deze invloeden bestaan uit de voeding en de verzorging van de pasgeborene en de psychosociale hechtingen en bindingen die ontstaan tussen het kind en zijn moeder en met andere personen in zijn naaste omgeving. Aan de spontane gedragingen van het kind worden mettertijd grenzen gesteld die een opvoeding in een bepaalde richting bewerkstelligen. De wijze waarop deze correcties plaatsvinden en de toch voortdurende liefdevolle basisbejegening zullen in het kader van de psychologische ontwikkeling belangrijk bijdragen aan de vorming van een harmonische persoonlijkheid in engere zin. Weer later worden deze grondvoorwaarden van de zich ontwikkelende persoonlijkheid opgenomen in en blootgesteld aan waardesystemen in een veel ruimer verband, waardoor het kind op een ander niveau betekenissen gaat verlenen en zijn gedrag gaat moduleren. In al de genoemde stadia die het kind aldus doorloopt kunnen zich problemen voordoen die voor de verdere uitgroei en de daaropvolgende bovenbouw van grote betekenis kunnen zijn.

In het, zoals Prick placht te zeggen, ‘volmenselijk beleven’ van een situatie gaat het dus niet alleen om een reductie van de werkelijkheid in de vorm van een rationele analyse maar ook om een betekenisverlening aan die werkelijkheid die – op basis van de persoonlijke historiciteit – gepaard gaat met gevoelens en emoties. Prick spreekt hier van een empathische, participerende waarneming die tot bewustzijnsinhouden voert die niet altijd goed onder woorden zijn te brengen maar die wel behoren tot het gebied van de menselijke werkelijkheid. En wanneer een mens een neurotiserende ontwikkelingsgang heeft doorgemaakt beschikt hij daardoor niet vrijelijk over de gaven van hart en verstand die een optimaal menselijk beleven mogelijk maken.

Het is tegen deze achtergrond dat Prick de artsen in opleiding met nadruk wees op het belang van de biografische anamnese van hun patiënt, een vorm van geneeskundebeoefening die thans in de Verenigde Staten met de termen *humanistic medicine* of *narratieve ge-*

neeskunde wordt aangeduid. Dat verlangt van de ‘mensendokter’ dat die steeds het hele spectrum van het menselijke functioneren of disfunctioneren blijft overzien. Als dit niet het geval is gaat voor de arts de ontmoeting met zijn patiënt verloren en loopt hij de kans om de voor een goede therapeutische benadering noodzakelijke aspecten over het hoofd te zien.

Psychosomatosen

Het uitgangspunt van Pricks grondhouding, namelijk dat de fysiologische functies bij de mens niet alleen mechanistisch bepaald worden maar ook onder invloed staan van het emotionele beleven van de persoon, vond zijn weerspiegeling in zijn overtuiging dat bepaalde ziekelijke ontsporingen van de lichaamsfuncties terug te voeren zijn op een disharmonische wijze van beleven en bestaan van het individu.

Als primair natuurwetenschappelijk geschoold zenuwarts-neuroloog zag Prick zich uitgedaagd om een verklaring te vinden voor de wijze waarop de psychologische aspecten van het bestaan de fysiologische functies van het lichaam kunnen beïnvloeden. Hij vond het neurologisch substraat voor deze interactie in de activiteiten van het *rhinencephalon* in de brede zin van het woord. Door Paul Broca was reeds in 1873 een circuit van neuro-anatomische structuren beschreven dat als een ring (*limbus*) gedrapeerd ligt rond de steel van de grote hersenen en dat een verbinding verzorgt tussen enerzijds de basale structuren van het *diëncephalon* (waaronder de hypothalamus) en anderzijds de hooggedifferentieerde hersenschorsgebieden. Door dit zogeheten ‘limbische systeem’ worden die gebieden van de hersenen van waaruit de vegetatieve en endocriene functies worden aangestuurd – de hypothalamus – in verbinding gebracht met die delen van de hersenen, waaraan het beleven van bewuste bewustzijnsinhouden gebonden is, de *neocortex*. Door de Amerikaan Paul D. MacLean (1913-2007) werd dit limbische systeem daarom ook wel aangeduid met de termen ‘*emotional brain*’ of ‘*visceral brain*’. De anatomische onderzoeken van Broca werden later door James Papez (1937) in een groot vergelijkend

neuro-anatomisch onderzoek aangevuld en bevestigd. Het desbetreffende verbindingensysteem vindt men daarom in de literatuur wel aangeduid als 'het circuit van Papez'.

De psychosomatische hypothese maakt gebruik van dit model en veronderstelt dat een deel van de niet goed begrepen ziektebeelden in de humane pathologie terug te voeren is op ondeugdelijke interacties van de verschillende bestaanssferen via dit circuit van Papez. De 'psychosomatosen' – lichamelijke aandoeningen op basis van psychische factoren – zouden zo uitdrukking kunnen zijn van een onoplosbare interne conflicterende psychologische constellatie. En de wijze waarop zo'n psychosomatose zich bij een bepaalde patiënt manifesteert zou dan wel eens de uitdrukking kunnen zijn van een specifiek psychologisch conflict ('specificiteitshypothese'). Deze laatste hypothese is in eerste instantie uitgewerkt door Franz Alexander (1891-1964), verbonden aan het psychoanalytisch instituut in Chicago.

Prick heeft zich samen met verschillende wetenschappers gericht op de bewijsvoering van deze specificiteitstheorie. Het betrof daarbij ziektebeelden waarbij verondersteld werd dat een aanvankelijk reversibele functionele stoornis door het lang aanhouden van die functie-toestand uiteindelijk leidt tot onomkeerbare orgaanschade. Als kandidaat psychosomatosen werden zo onder andere beschouwd essentiële hypertensie (hoge bloeddruk), het ulcus duodeni (maagzweer), colitis ulcerosa (chronische darmaandoening), chronische reumatoïde arthritis en ook multiple sclerose. Pricks bibliografie vermeldt het resultaat van deze wetenschappelijke arbeid.

Ook elders in Nederland was er aandacht voor de psychosomatiek. In Leiden was de zenuwarts Stokvis al vanaf het begin van de jaren veertig hierin geïnteresseerd en in 1952 richtte deze samen met Carp daar een Psychosomatisch Centrum op dat tot 1963 actief bleef. Prick verwees echter zelden naar de talrijke publikaties van Stokvis.

In Amsterdam had de internist J.J. Groen na de oorlog met steun van de Rockefeller Foundation in het Wilhelmina Gasthuis een afdeling kunnen oprichten waar een Werkgroep Psychosomatiek actief was. Hierin participeerde de psychiater Bastiaans die later in Leiden Carp als hoogleraar zou opvolgen. Met deze groep werkte Prick wel samen.

Ofschoon het onweerlegbaar is dat psychologische factoren aanleiding kunnen zijn tot ernstige vormen van stress en daardoor tot organische afwijkingen kunnen leiden, is de argumentatie die de specificiteitshypothese zou kunnen ondersteunen zeer beperkt gebleken.

De eerste publicatie waarmee Prick zich mengde in het debat rond de psychosomatiek dateert uit 1950 in de vorm van een Franstalig artikel in het Nederlandse *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica*, getiteld 'Le psychosomatisme comme base de la médecine psychosomatique'. Later zou dit onderwerp hem steeds meer bezig gaan houden. Samen met verschillende andere wetenschappers onder wie Calon en Van de Loo kwam Prick tot publicaties over uiteenlopende aspecten van deze materie. Met Van de Loo beschreef hij de chronische reumatoïde arthritis als deels psychosomatisch geconditioneerde aandoening. Ook het asthma bronchiale werd door hem samen met anderen langs deze lijnen geanalyseerd. Met de hierboven reeds genoemde Bastiaans en Groen schreef hij een boek over de psychosomatische aspecten van de multiple sclerose.

In 1962 publiceerde Prick een reeks van drie artikelen in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* waarin hij de psychosomatische probleemstelling in de geneeskunde uitvoerig en methodisch besprak. Het aantal artikelen van Prick *cum suis* dat in de bibliografie op dit terrein tussen 1950 tot en met 1967 gevonden wordt, bedraagt vijftientig. In later jaren ging zijn aandacht meer uit naar de geïntegreerde beoefening van de geneeskunde in de brede zin van het woord, die hij aanduidde als 'antropologische geneeskunde' en waarvan hij de psychosomatische methode slechts als een onderdeel beschouwde.

De antropologische beoefening van de geneeskunde

Welbeschouwd heeft Prick het fenomenologische gedachtegoed dat in Utrecht door Grünbaum en Roels was ontwikkeld op basis van de filosofische premissen van de fenomenoloog Edmund Husserl en de filosoof Franz Brentano en het psychologische werk van Oswald Külpe en

diens Würzburger School, geïncorporeerd in zijn beoefening van de geneeskunde. Het segment van de geneeskunde (en geneeskunst) waar Prick voor stond was dat van de Zenuw- en Zielsziekten, dus de neurologie en de psychiatrie als twee te onderscheiden (maar niet te scheiden) delen van een geheel. Met name door zijn gedachtenwisselingen met F.J.J. Buytendijk raakte Prick ervan overtuigd dat een causaal-analytische benadering van de geneeskunde uitsluitend vanuit de somatische hoek een dwaalweg is die er de oorzaak van kan zijn dat veel patiënten tekort komen, omdat een belangrijk deel van hun disfunctioneren veronachtzaamd wordt.

In zijn *Prolegomena voor een Antropologische Neurofysiologie* (1965) komen de resultaten tot uitdrukking van een zoektocht die Buytendijk gedurende zijn gehele arbeidzame leven heeft volbracht. Begonnen na zijn artsexamen (en na zijn werk met militairen tijdens de mobilisatie van 1914-1918) als beoefenaar van de fysiologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, onder de zenuwarts Leendert Bouman, heeft Buytendijk van meet af aan bijna aan den lijve het spanningsveld ervaren tussen de reductionistisch-materialistische benadering van het organisme enerzijds en de toen aan de v u obligate zin- en betekenisverlening aan dat organisme vanuit de gereformeerd-christelijke achtergrond anderzijds. Binnen de zogeheten Valerius-kring rond Leendert Bouman nam Buytendijk deel aan de discussies omtrent de wijze waarop de objectieve wetenschap en de zorg voor de geestelijke aspecten van het menselijk bestaan zouden moeten worden geïntegreerd. In 1924 aanvaardde hij een functie als hoogleraar fysiologie te Groningen, maar de intrigerende uitdaging om een dergelijke integratie na te streven nam hij met zich mee. In eerste instantie resulteerde dit in een aantal studies die het best aangeduid kunnen worden als 'dierpsychofysiologisch'.

De fenomenologische benadering die onder invloed van Max Scheler en Karl Jaspers reeds in de tijd van de Valeriuskliniek de gesprekken had beheerst, kwam tot bloei in Utrecht waar in 1925 Leendert Bouman hoogleraar was geworden en waar ook Grünbaum en Rümke (na 1933) vanuit de v u mee naar toe waren gegaan. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Buytendijk in 1946 een benoeming in Utrecht aan-

vaardde voor een buitengewone leerstoel in de Algemene Theoretische Psychologie om in deze vruchtbare omgeving zijn vroegere aspiraties te realiseren.

In de daarop volgende twintig jaar ontstond er een intensief samenwerkingsverband met Prick in Nijmegen. Het is hoogstwaarschijnlijk dat Prick in de jaren dertig ook reeds contact met Buytendijk heeft gehad. Prick zelf spreekt in zijn herdenking van Buytendijk in het *Jaarboek der Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen 1974* over een contact dat reeds veertig jaar bestaat. Ook met betrekking tot zijn eventuele aanstelling in Nijmegen in 1940 blijkt Prick met Buytendijk ruggespraak te hebben gehouden, die hem desgevraagd aanraade 'om dit aanbod niet zomaar in de wind te slaan'.

In principe verkeerde Prick in 1940 in Nijmegen in een analoge situatie als waarin Leendert Bouman zich in 1907 aan de v.u. in Amsterdam geplaatsd vond; hij werd aangesteld als zenuwarts met het secundaire oogmerk om op termijn de grondslag te leggen voor een medische faculteit, en wel op een zodanige wijze dat het onderwijs aan die faculteit zou moeten sporen met de identiteit van, in dit geval, de Roomsche Katholieke Universiteit.

Toen Buytendijk – inmiddels katholiek geworden – in 1945 als afgevaardigde van de overige Nederlandse universiteiten ging participeren in de commissie die voorbereidend werk diende te verrichten voor de oprichting van een medische faculteit in Nijmegen trof hij dan ook een hem van vroeger uit Amsterdam vertrouwde situatie op bestuurlijk gebied aan. En toen hij vervolgens in 1946 naast zijn benoeming in Utrecht op voorspraak van Prick een buitengewoon ordinariaat in Nijmegen kreeg op het gebied van de 'Algemene Psychologie' waren alle voorwaarden geschapen om ook wetenschappelijk-inhoudelijk het werk dat destijds in Amsterdam in embryonale vorm reeds aanwezig was geweest in Nijmegen voort te zetten.

Deze analogie kan overigens nog verder worden doorgetrokken: waar destijds in 1910 in Amsterdam de neurologisch-psychiatrische Valeriuskliniek en de Valeriuskring de kern waren geweest van waaruit de medische faculteit zou dienen te ontstaan, was dat in Nijmegen de neurologisch-psychiatrische kliniek van Prick. En waar in 1916 in

Amsterdam het Physiologisch Laboratorium op de hoek van de Lairessestraat en het Valeriusplein de wetenschappelijke werkplaats van de medische faculteit had moeten worden, werd in 1948 in Nijmegen aan de Berg en Dalseweg door Prick het Neurofysiologisch en Psychopathologisch Laboratorium betrokken.

De frequente contacten tussen Prick en Buytendijk hebben wederzijds vruchtbaar gewerkt. Zo konden in 1965 Buytendijks *Prolegomena* het licht zien als een 'fysiologie onder fenomenologisch perspectief'. En vijf jaar later, in 1971, publiceerde Prick zijn *opus magnum* waarin meer dan duidelijk werd gemaakt hoe de fenomenologische methode ook in de neurologie zijn toepassing kon vinden op een wijze die hij aanduidde als 'antropologische neurologie'.

In dit opzicht had Prick grote aandacht voor de vorming van jonge aankomende artsen. Ook de oprichters van de medische faculteit stond van het begin af aan hiertoe een brede vorming voor ogen met als studieonderdelen scholing in de basisprincipes van de filosofie, de ethiek en de psychologie. En over deze onderwerpen werden dan ook in de pre-klinische fase van de artsenopleiding cursorische colleges gegeven.

Het ideaal was daarbij dat de toekomstige arts zijn verworven kennis van de medisch-technische aspecten van de geneeskunde steeds zou blijven toepassen tegen de achtergrond van zijn filosofisch en psychologisch inzicht in het functioneren van zijn patiënt. De 'koninklijke weg' om zich op een dergelijke wijze te kunnen verstaan met de patiënt-als-medemens is daarbij het hebben van kennis van diens voorgeschiedenis. En deze kennis kan alleen verworven worden door inzicht te hebben in de biografische anamnese van de persoon in kwestie. Door weet te hebben van de levensgeschiedenis van de patiënt is de arts in staat om participierend en invoelend waar te nemen en ook om begrip te krijgen voor de wijze waarop de patiënt zijn huidige omstandigheden en zijn toekomstverwachting beleeft.

Doordat Prick in zijn publicaties deze visie met veel nadruk probeerde over te brengen en te expliciteren ontstond bij buitenstaanders die zich slechts oppervlakkig in zijn argumentatie verdiepten, veelal de indruk dat hij de beoefening van een exact natuurwetenschappelijk-

ke basis van de geneeskunde niet zo belangrijk vond. Maar niets is minder waar. Overall in zijn geschriften waar het over de neurologie sec gaat, baseert Prick zich uitsluitend op exact empirische en verifieerbare gegevens zonder het minste spoor van speculatieve veronderstellingen.

De antropologisch geneeskundige benadering beschouwde hij als een voor de beoefening van de geneeskunst onmisbare bovenbouw, die zich overigens uitsluitend moest bedienen van de verworvenheden van de exacte positivistische data van de geneeskunde. Het is daarom dan ook bijzonder om te zien hoe de ‘harde wetenschap’ met zijn PET-scans en functionele MRI’s tal van samenhangen die Prick op basis van zijn klinische observaties postuleerde een duidelijke organische basis geven. Te denken valt hierbij aan zijn studies over de rol van het limbische systeem bij depressies en obsessieve compulsieve aandoeningen (dwangstoornissen) en, meer recent, de ontdekking van het ‘spiegelneuron-systeem’ als de fysiologische basis voor Pricks ‘participerende waarneming’.

Het door hem in samenwerking met Buytendijk ontwikkelde ontwerp van een in de geneeskunde toegepaste antropologisch geïntegreerde neurofysiologie beschouwde Prick als een kostbare geestelijke erfenis die hij bij zijn afscheid aan zijn opvolgers over wilde dragen.

Prick als ‘natuuronderzoeker’

Van jongs af aan werd Prick geboeid door de verschijnselen in de levende natuur. Zelf schrijft hij de ontwikkeling van deze natuurliefde deels toe aan zijn grootvader van vaderszijde die zijn kleinkinderen vaak meenam op lange wandelingen in de vrije natuur. Deze belangstelling werd later gevoed door de contacten die Sjef Prick en zijn broer hadden met broeder Bernardus Bierings s.c.j. (1880-1962). Deze Brabander, die in zijn jonge jaren als schaapherder in de Kempen werkzaam was geweest en later in het klooster trad als broeder bij de congregatie van de Priesters van het Heilig Hart van Jezus, stond dicht bij de natuur en wist bij de jongens Prick gerichte interesse te

wekken voor alles wat in de natuur te observeren was en leerde hen ook botaniseren. Bernardus had ook ideeën over de geneeskracht van planten en kruiden en paste deze toe bij ziekten. Sjef en zijn oudere broer Willy gingen zo ver dat ze op de zolder van de ouderlijke woning een natuurhistorisch museum inrichtten. Die verzameling werd gecatalogiseerd en er werden tussen 1929 en 1931 regelmatig vergaderingen belegd van de door hen zelf geformeerde club ‘Semper Flores’. Bij deze vergaderingen was ook Broeder Bernardus aanwezig. In deze periode werd de basis gelegd voor een bezigheid waarmee de gebroeders Prick zich hun hele verdere leven bezig zouden blijven houden, namelijk het verzamelen van vlinders. Beiden hebben deze activiteit op wetenschappelijk niveau beoefend. Willy Prick (1907-1974), die na zijn priesterwijding en verdere opleiding in Duitsland en Frankrijk, in het westen van de Verenigde Staten van Amerika werkte (waar hij zijn achternaam overigens in Price veranderde), maakte naam met zijn onderzoek naar de trekbewegingen van de Monarchvlinder (*Danaus plexippus* L.). Sjef Prick verrichte onderzoek naar de verschillende bijdragen van erfelijkheid en omgevingsinvloeden op het seizoensgebonden dimorfistische kleurpatroon van de vlindersoorten *Araschnia levana* en *Araschnia prorsa*. Er zijn in de bibliografie van Sjef Prick meerdere publicaties op entomologisch gebied te vinden en ook over de gegevens die hij in later tijden samen met andere geïnteresseerden in de natuur verzamelde. Zelf schrijft hij zijn vorming tot ‘humaan bioloog’ zoals hij zichzelf als arts wel eens kenmerkte, voor een deel toe aan de ervaringen die hij opdeed tijdens deze scholing in de natuur. Zeker zal hij er in zijn eerste studiejaar geneeskunde veel profijt van hebben gehad. Tot ver in de jaren vijftig was het vak botanie immers een vast onderdeel van de propaedeuse ter voorbereiding op de colleges in de farmacognosie en farmacie. Later, als opleider van artsen, gaf Prick trouwens dikwijls het advies om eerst de natuur beter te leren kennen; de medische diagnostiek achtte hij analoog aan de systematische observatie en analyse van kleine details waarop de grote naturalist en leerling van Boerhaave, Linnaeus, zijn plantensystematiek baseerde en zoals die ook bij het botaniseren noodzakelijk is. De kennis over de orchideeënstand in de Maasvallei is er in ieder geval

sterk door bevorderd. Het merendeel van zijn publicaties hierover vond plaats in de annalen van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg, maar hij achtte zich niet te min om zijn bevindingen ook te publiceren in de *Maas- en Niersbode*, zodat ook gewone streekgenoten kennis konden nemen van de bevindingen.

Het witgeschilderde buitenhuis van Prick in Kekerdom aan de rand van het natuurreservaat de Millingerwaard in de regio Gelderse Poort werd door hem voorzien van de lijfspreuk van Linnaeus: *Natura Speculum Creatoris* (De natuur is de afspiegeling van haar Schepper), terwijl hij aan de tuinzijde ervan een vermaning tot geneeskundige bescheidenheid liet aanbrengen met de spreuk: *Contra Vim Mortis, Nulla Herba in Hortus* (Tegen het geweld van de dood is geen kruid gewassen). Van hieruit ondernam hij, vaak samen met zijn echtgenote, met Buytendijk en soms andere gasten, zijn visactiviteiten in de visrijke wateren van de naburige Ooijpolder en in de lente zijn zoektochten naar vogeleieren.

In deze omgeving, waar hij zich maximaal verbonden voelde met de natuur en haar Schepper, overleed Prick plotseling op 22 juli 1978. Hij werd begraven op hetzelfde nabijgelegen kerkhof waar hij in 1974 zijn vriend en collega Frits Buytendijk ten grave had gedragen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- R. Abma, 'Methodisch zonder confessie'. *Uit de geschiedenis van de Nijmeegse psychologie*. Nijmegen: Psychologisch Laboratorium KU 1983.
- R. Abma, 'Frederik Buytendijk', in: *Nijmeegse gezichten. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit*. (Nijmegen: Uitgeverij KU, 1998), p. 140-149.
- L. van Bergen, *Van genezen in geloof tot geloof in genezen. De medische faculteit van de Vrije Universiteit*. Diemen: Veen, 2005.
- J. Brabers, *Hippocrates op Heyendaal. Ontstaan en ontplooiing van de Medische Faculteit van de Radboud Universiteit Nijmegen, 1951-2001*. Nijmegen: Valkhof Pers, 2009.

- J.A.M. Frederiks, G.W. Bruyn, P. Elings (red.), *History of Neurology in the Netherlands*. Amsterdam: Boom, 2002.
- A. Keyser, M. Nijs (red.), *Het brein, een bron van inspiratie. Vijftig jaar academische Neurologie en Psychiatrie in Nijmegen*. Nijmegen: Universitaire drukkerij, 2004.
- A.M. Lauret, *Cité médicale. Ontstaan en ontplooiing van de medische faculteit der Katholieke Universiteit te Nijmegen, 1951-1961*. Nijmegen: Uitgeverij Brakkenstein, 1974.
- M.E. Peters-van den Ing, W.O. Renier, H.C. Schoonderwaldt (red.), *40 jaar academische neurologie in Nijmegen. Van zenuw- en zielsziekten tot een vak apart*. Nijmegen: Trioprint, 1994.
- A.P.J. Pieterman, 'Een volmenselijke psychiatrie. Perspectieven op het leven en werk van professor J.J.G. Prick, neuroloog-psychiater te Nijmegen van mei 1940 tot juli 1978'. Groningen 2001 (ongepubliceerde afstudeerscriptie).
- J.J.G. Prick, H.A.D. Walder e.a., *De wordingsgeschiedenis van de neurologie en neurochirurgie te Nijmegen*, Lochem: De Tijdstroom, 1975.
- J.J.G. Prick, *Heel de zieke mens. Pleidooi voor een antropologische neurologie*. Op grond van aantekeningen voor een afscheidscollege postuum uitgegeven en ingeleid door Hanneke Westhoff. Nijmegen: KDC/KSC, 1994.
- J. Vossen, 'Joseph Prick', in: *Nijmeegse gezichten. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit* (Nijmegen: uitgeverij KU, 1998), p. 130-139.
- Hanneke Westhoff, 'Het antropologisch concept van J.J.G. Prick naar het model van F.J.J. Buytendijk: een biografische introductie', in: *Heel de zieke mens. Pleidooi voor een antropologische neurologie* (KDC/KSC : Nijmegen, 1994), p. 9-22.
- Hanneke Westhoff, *Geestelijke bevrijders. Nederlandse katholieken en hun beweging voor geestelijke volksgezondheid in de twintigste eeuw*. Nijmegen: Valkhof Pers, 1996.
- Hanneke Westhoff, 'Psychologie en moraal, een weerspannige relatie, of: de psychologie van Nijmegen', in: Hanneke Westhoff e.a., *Op gepaste afstand. Over de veranderde relatie tussen ziel en zuil* (Nijmegen: KSGV/Valkhof Pers, 1997), p. 9-23.

HANNEKE WESTHOFF

Bibliografie van prof.dr. J.J.G. Prick

1936

1. 'Ervaringen over trauma cerebri bij kinderen', in: *Maandschrift voor Kindergeneeskunde*, 5 (1936), nr. 8, p. 324-334.
ONDERWERP trauma capitis, kinderen

1937

2. 'Pontine pseudobulbare paralyse bij pseudoxanthoma elasticum', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 81 (1937), p. 3093-3096.
ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum

1938

3. *Pontine pseudobulbairparalyse bij pseudoxanthoma elasticum. Een klinische en anatomische studie*. Maastricht: Uitgeversmaatschappij Gebrs. van Aelst, 1938, XII, 224 p.
*Dissertatie Gemeente Universiteit Amsterdam.
ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum

1939

4. Samen met W. Kat, 'Verhoudingen van het vitamine c-gehalte in het bloed bij 175 ziektegevallen uit het gebied der psychiatrie en neurologie', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 43 (1939), p. 537-546.
ONDERWERP vitaminen

1940

5. 'Over de beteekenis van acetylcholine', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 44 (1940), p. 114-118.

ONDERWERP acetylcholine

6. Samen met F. Grewel, 'Over praemature schedelnaadsluiting. I. Klinische verschijnselen bij schedelmisvormingen (Turri-cephalie, Scaphocephalie, Trigonocephalie en Plagiocephalie)', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 44 (1940), p. 81-105.

ONDERWERP schedelmisvorming

7. Samen met W. Kat, 'Über Pathogenese und Klinik des Delirium Tremens', in: *Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie*, 45 (1940), p. 303-340.

ONDERWERP delirium tremens

8. Samen met W. Kat, 'Over pathogenese en kliniek van het Delirium Tremens', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 44 (1940), p. 263-272.

ONDERWERP delirium tremens

9. Samen met W. Kat, 'A case of pseudoxanthoma elasticum with anatomo-pathological irregularities of the thyroid arteries', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 44 (1940), p. 417-425.

ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum

10. Samen met E. G. Godfried, 'Neurofibromatosis van Von Recklinghausen, atrophoderma reticulata en aangeboren hartanomalie als voornaamste kenmerken van een familiair-hereditair syndroom', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 84 (1940), p. 889-893.

ONDERWERP ziekte van Von Recklinghausen

11. Samen met W.L.L. Carol, E.G. Godfried en J.R. Prakken, 'Von Recklinghausensche Neurofibromatosis, Atrophoderma reticulata und kongenitale Herzanomalie als Hauptkennzeichen eines familiär-hereditären Syndroms', in: *Dermatologica. Dermatologische Zeitschrift*, 81 (1940), p. 345-365.

ONDERWERP ziekte van Von Recklinghausen

1941

12. 'Over het voorkomen, het verloop en de beteekenis van delieren', in: *De Wacht. R.K. Maandblad gewijd aan zieken- en kraamverpleging*, 7 (1941), p. 3-7.

ONDERWERP delier

13. *De forensische psychiatrie gezien vanuit een biologisch standpunt*. Nijmegen-Utrecht: Dekker & van de Vegt N.V., 19 p.

*Openbare les gegeven bij de aanvaarding van zijn werkzaamheid als privaatdocent in de psycho-pathologie aan de R.K. Universiteit te Nijmegen op 16 oktober 1941.

ONDERWERP forensische psychiatrie

14. Samen met A. Biemond, 'Over epimeningitis spinalis en abcesvorming in de epidurale ruimte (tegelijk een bijdrage voor de infectieuze ontstaansmogelijkheid van hernia van den nucleus pulposus)', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 45 (1941), p. 329-343.

ONDERWERP hernia nucleii pulposi

1942

15. 'De beteekenis van de B-vitaminen voor de verrichtingen van het zenuwstelsel', in: *Voeding. Maandblad van de Stichting tot wetenschappelijke voorlichting op voedingsgebied*, 3 (1942), nr. 2, p. 1-6.

ONDERWERP vitaminen

1943

16. Samen met D.L. Bartelink en P.M.J.J.P. Hoeberechts, 'Ervaringen op diagnostisch gebied bij de hernia van den nucleus pulposus', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 87 (1943), p. 1630-1634.
ONDERWERP hernia nuclei pulposi
17. Samen met L.M. Woltring en H.J.D.M. Bauduin, 'Over het mechanisme, enkele verschijnselen en het pathologisch-anatomisch substraat van de hypoglycaemische shock', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 47 (1943), p. 141-159.
ONDERWERP hypoglycaemische shock
18. Samen met J.A.M.J. Enneking, 'Onaangename verwickelingen bij de behandeling met sulfanilamide-verbindingen (ultraseptyl e. a.)', in: *Geneeskundige bladen uit kliniek en laboratorium voor de praktijk*, 40 (1943), p. 241-262.
ONDERWERP sulfanilamide

1944

19. Samen met J.A.M. Hoefnagels, 'Arachnitis spinalis adhaesiva na myelographie', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 48 (1944), p. 93-102.
ONDERWERP arachnitis spinalis
20. Samen met L.M. Woltring, 'Aneurysma arterio-venosum cerebri bij het syndroom van Sturge-Weber', in: *Maandschrift voor Kinder-geneeskunde*, 13 (1944), p. 157-168.
ONDERWERP syndroom van Sturge-Weber
21. Samen met J.A.M.J. Enneking, 'Komplikationen durch die Behandlung mit Sulfanilamidverbindungen. Verwicklungen von Seiten des peripheren Nervensystems', in: *Acta medica Scandinavica*, Band 117 (1944), p. 313-333.
ONDERWERP sulfanilamide

1945

22. *Het gevoelsleven benaderd van psychologische en neurofysiologische zijde*. Nijmegen-Utrecht: Dekker & van de Vegt, 1945, 26 p.

*Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de leer van het zenuwstelsel, de psychopathologie en forensische psychiatrie aan de R.K. Universiteit te Nijmegen op vrijdag 7 december 1945.

ONDERWERP gevoelsleven

23. 'De beteekening van G.R. Waage als docent', in: *Natuurhistorisch Maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 34 (1945), nr. 7/8, p. 29-30.

ONDERWERP G.H. Waage

1946

24. Samen met L.M. Woltring, 'Over angiomatosis van het centrale zenuwstelsel. I. "Vaatgezwollen" van het ruggemerg', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 49 (1946), p. 142-159.

ONDERWERP angiomatosis van het zenuwstelsel

25. Samen met L.M. Woltring, 'Over angiomatosis van het centrale zenuwstelsel. II. Cerebrale "vaatgezwollen" (angiomatosis cerebri et retinae). De combinatie van angiomatosis retinae en de ziekte van Albright', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 49 (1946), p. 215-245.

ONDERWERP angiomatosis van het zenuwstelsel

26. 'Virusmeningitis. Clinical part', in: *Antonie van Leeuwenhoek. Journal of Microbiology and Serology*, 11 (1946), p. 177-180.

ONDERWERP meningitis

1947

27. Samen met J.D. Verlinde, 'Chorio-meningitis in Nederland', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 91 (1947), p. 1146-1156.
ONDERWERP meningitis
28. 'De samenwerking tusschen psycholoog en psychiater', in: *Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid*, 2 (1947), nr. 2, p. 3-8.
ONDERWERP samenwerking psycholoog-psychiater
29. Samen met P.J.A. Calon, 'De invloed van de psyche op het ontstaan van de myasthenie', in: *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, 50 (1947), p. 177-206.
ONDERWERP myasthenia gravis
30. 'De verhouding van psychologie en psychopathologie', in: *Nederlandsch Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, Nieuwe Reeks, 2 (1947), p. 1-19.
ONDERWERP psychologie; psychopathologie
31. Samen met P.J.A. Calon, 'Experimenteel psychologische onderzoekingen betreffende het verschijnsel der astereognosie. Tevens een bijdrage tot de physiologie en de pathologie der stereognosis', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 91 (1947), p. 745-751. Ook in: *Belgisch Tijdschrift voor Geneeskunde*, 3 (1947), p. 337-345.
ONDERWERP astereognosie

1948

32. Samen met P.J.A. Calon, 'Experimentell-psychologische Untersuchungen über Astereognosie. Zugleich ein Beitrag zur Physiologie und Pathologie der Stereognosis', in: *Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie*, Band 52 (1948), p. 232-240.
ONDERWERP astereognosie

1949

33. Samen met C. de Lange, 'On the juvenile form of amaurotic idiocy (Vogt-Spielmeyer). Clinical observation', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 52 (1949), p. 318-333.
ONDERWERP ziekte van Batten-Spielmeyer-Vogt

34. 'De juveniele vorm van amaurotische idiotie (ziekte van Stock-Spielmeyer-Vogt)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 93 (1949), p. 3226-3227.
ONDERWERP ziekte van Batten-Spielmeyer-Vogt

35. 'Het vierde internationaal congres van katholieke medici', in: *Annalen van het Thijmgenootschap*, 37 (1949), p. 341-342.
ONDERWERP katholieke artsen

36. Samen met P.J.A. Calon, 'Puberteitsonanie bij jongens', in: *R. K. Artsenblad*, 28 (1949), nr. 4, p. 68-74.
ONDERWERP puberteit, masturbatie

37. Samen met P.J.A. Calon, 'De afbraak der persoonlijkheid bij multiple sclerose', in: *Nederlandsch Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, Nieuwe Reeks, 4 (1949), p. 421-443.
ONDERWERP multiple sclerose

38. Samen met A. T. M. Bakker, 'Treatment with estrogenic substances, of neurological complications caused by carcinomatosis of the prostate gland', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 52 (1949), nr. 3/4, p. 183-192.
ONDERWERP carcinomatosis

39. Samen met L. Muller en W.G. Sillevius Smitt, 'Thallium poisoning', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica, et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 52 (1949), p. 95-114.
ONDERWERP thalliumvergiftiging

40. Samen met P.J.A. Calon, 'La dissolution de la personnalité dans un cas de sclerose en plaques', in: *Acta Neurologica et Psychiatrica Belgica*, 49 (1949), p. 892-908.
ONDERWERP multiple sclerose

41. 'De vraag naar de morele toelaatbaarheid van de leukotomie bezien in het licht van de postoperatieve gevolgen', in: *R.K. Artsenblad*, 28 (1949), nr. 12, p. 209-215.
*Naar de voordracht gehouden op het 4e Internationale Congres van Katholieke Artsen te Rome
ONDERWERP leukotomie

42. 'A la mémoire du prof. dr. B. Brouwer', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 52 (1949), p. 313-317.
ONDERWERP B. Brouwer

43. 'Het onderwijs in de psychiatrie en neurologie en de vorming tot zenuwarts in het perspectief van verleden en toekomst', in: *R.K. Artsenblad*, 28 (1949), nr. 9, p. 39-43.
*Speciaal nummer i.v.m. de oprichting van de Medische Faculteit aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen.
ONDERWERP Kath. Universiteit Nijmegen, artsenopleiding

44. 'La leucotomie est-elle moralement permise du point de vue de ses suites post-opératoires', in: *Atti del IV congresso internazionale dei medici cattolici*, Roma, 24 settembre - 2 ottobre 1949, (Roma 1950), p. 177-184.

Ook in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 52 (1949), p. 391-399.

ONDERWERP leukotomie

1950

45. 'Changements de la personnalité consécutifs à la leucotomie', in: *Journal du Congrès International de Psychiatrie*, 20 september 1950.

ONDERWERP leukotomie, gedrag

46. Samen met J.A.M. Prick-Hoefnagels, 'Etude clinique et anatomopathologique de la toxoplasmose chez l' homme', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 53 (1950), p. 352-386.

ONDERWERP toxoplasmose

47. 'De verhouding tussen de psychiatrie en de neurologie in verband met de opleiding', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 53 (1950), p. 742-745.

ONDERWERP verhouding psychiatrie-neurologie

48. Samen met A. Biemond en J. Drooglever Fortuyn, 'In memoriam Prof. Dr. B. Brouwer', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 53 (1950), p. 137-153.

ONDERWERP B. Brouwer

49. 'Het ziel-lichaamprobleem der wijsbegeerte en de psychosomatische geneeskunde' in: *Annalen van het Thijmgenootschap*, 38 (1950), afl. 2, p. 129-147.

*Onder de titel 'Vraagstukken van de psychosomatiek' zijn tijdens de Algemene Vergadering van het Thijmgenootschap op 21 mei

1950 te Scheveningen twee voordrachten gehouden, waarvan de eerste door J. J. G. Prick over het bovengenoemde onderwerp
ONDERWERP psychosomatiek

50. Samen met P.J.A. Calon, 'Nieuwe inzichten in de aphasiëproblematiek', in: *Logopaedie en Phoniatrie. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Logopaedie en Phoniatrie*, 22 (1950), p. 73-86.
ONDERWERP afasie

51. 'Le psychosomatisme comme base de la médecine psychosomatique. Contribution en même temps à l' étude des neuroses et à la question du domaine d' indication pour la psychothérapie', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 53 (1950), p. 42-66.
ONDERWERP psychosomatiek, psychotherapie

52. Samen met P.J.A. Calon, 'Het aphasiëprobleem na 125 jaren', in: *Nederlandsch Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, Nieuwe Reeks, 5 (1950), p. 369-400.
ONDERWERP afasie

53. Samen met P.J.A. Calon, 'La masturbation chez les garçons', in: *Cahiers Laënnec. Revue du Centre de Recherches et de Déontologie Médicales du Mouvement International des Catholiques Intellectuels*, 10 (1950), nr. 1, p. 3-12.
ONDERWERP puberteit, masturbatie

1951

54. Samen met P.J.A. Calon, 'Enkele beschouwingen over het neurosevraagstuk bij priesters en religieuzen in verband met de problematiek van het psychologisch advies, in: *R.K. Artsenblad*, 30 (1951), p. 189-193.
ONDERWERP neuroseproblematiek

55. 'La leucotomie et ses suites post-opératoires', in: *Cahiers Laënnec. Revue du Centre de Recherches et de Déontologie Médicales du Mouvement International des Catholiques*, 11 (1951), nr. 1, p. 20-28.
ONDERWERP leukotomie
56. Samen met L. Grégoire en J. Janssen, 'Variëteiten van de orchis mascula', in: *Natuurhistorisch Maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 40 (1951), nr. 11-12, p. 112-113.
ONDERWERP orchideeën
57. 'Some considerations on pain in general in connection with the differential diagnosis with regard to typical and atypical facial neuralgia', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 54 (1951), p. 271-280.
ONDERWERP pijn, aangezichtspijn
58. Samen met P.J.A. Calon, 'Problemen rondom puberteit en adolescentie', in: *Opvoeding. Psychologisch-paedagogisch tijdschrift voor school en gezin*, 1 (1951), p. 98-102; p. 127-129; 2 (1952), p. 10-13.
*Het derde deel van deze artikelenreeks is verschenen met de ondertitel: 'De lichamelijke verschijnselen van de puberteit onder fysiologische en endocrinologische belichting'.
ONDERWERP puberteit
59. Samen met P.J.A. Calon, 'Problèmes autour de l'aphasie, de la surdit  psychique et de la dyslexie. Une contribution   la psychiatrie infantile', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 54 (1951), p. 112-123.
ONDERWERP afasie, dyslexie

1952

60. Samen met K.M.J. van de Loo, 'Psychosomatische geneeskunde en primair chronische polyarthritis rheumatica', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 96 (1952), p. 1301-1307.
ONDERWERP psychosomatiek
61. 'Prof. dr. F. J. J. Buytendijk in zijn historiciteit na 65 jaar', in: *Nijmeegs Universiteitsblad*, 1 (1952), nr. 25 (17 mei 1952).
ONDERWERP F.J.J. Buytendijk
62. 'Phénomènes obsessionnelles du point de vue des psychologies générale et génétique, également en considération de leur aspect biologique', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 55 (1952), p. 233-249.
ONDERWERP obsessies
63. Samen met P.J.A. Calon, 'Quelques resultats du traitement psychothérapeutique de maladies psychosomatiques', in: *The affective contact*. International Congress for Psychotherapeutics organised by the Netherlands Society for Psychotherapeutics, held at Leiden-Oegstgeest 1951 from Sept. 5th to 8th (Amsterdam 1952), p. 416-424.
ONDERWERP psychosomatiek, psychotherapie
64. 'Poliomyelitis anterior acuta; de paralytische phase', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 96 (1952), p. 2265-2274.
ONDERWERP poliomyelitis
65. 'Orgaanneuroses', in: *Keesings Medisch Archief*, dl. 3 (1949-1955), nr. 673, p. 3115-3116.
ONDERWERP neurosen

66. Samen met P.J.A. Calon, 'La problematique fondamentale du traitement psychotherapeutique de maladies psychosomatiques', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 55 (1952), p. 129-136.
ONDERWERP psychotherapie, psychosomatiek
67. 'Cliniek van poliomyelitis anterior acuta; de eerste, niet-paralytische phase', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 96 (1952), p. 1940-1951.
ONDERWERP poliomyelitis
68. 'Het reumaprobleem onder psychologische, psychiatrische en psychosomatische belichting', in: *Verslag van de Ronde Tafel Conferentie over fundamentele reuma-problemen op 26-1-1952. Reumatiefonds dr. Jan van Breemen*.
ONDERWERP reumatoïde arthritis
69. Samen met L. Grégoire en J.J. Janssen, 'Beschouwingen over Dactylorchis Traunsteineri (Sauter), Vermeulen en Dactylorchis Deweveri Vermeulen', in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 41 (1952), nr. 3, p. 17-23.
ONDERWERP orchideeën

1953

70. Samen met J. Groen en H. Faber, *Psychosomatiek, geneeskunde en mensbeschouwing: een symposium*. Amsterdam: Scheltema & Holkema NV, 1953, VIII, 67 p.
*Voordrachten gehouden tijdens een symposium op 16 mei 1952 te Noordwijk.
ONDERWERP psychosomatiek

71. Samen met L.M. de Sonnaville, 'Complications neurologiques et psychiatriques de la mononucléose infectieuse (fièvre ganglionnaire de Pfeiffer) et contribution au diagnostic différentiel de la méningite lymphocytaire, de la méningite séreuse et de la méningo-encéphalite', in: *Acta Neurologica et Psychiatrica Belgica*, 53 (1953), p. 169-188.

ONDERWERP ziekte van Pfeiffer, meningitis

72. 'Problems concerning intelligence and personality and the psychopathology of dementia', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 56 (1953), p. 235-292.

ONDERWERP dementie, intelligentie

73. 'Over de psychologische, pathopsychologische en personale aspecten van de psychosomatologie', in: *Psychosomatiek, geneeskunde en mensbeschouwing. Een symposium*, (Amsterdam 1953), p. 35-47.

ONDERWERP psychosomatiek

74. 'The clinical, pathological, anatomical and pathophysiological aspects of the Cushing syndrome', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 56 (1953), p. 829-857.

ONDERWERP syndroom van Cushing

75. 'Acromegalie', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 97 (1953), p. 922-929.

ONDERWERP acromegalie

76. 'Neuroanatomical, endocrinological and pathophysiological observations on the hypothalamo-hypophyseal-adrenogonadal system in connection with Cushing's syndrome', in: *Acta physiologica et pharmacologica Neerlandica*, 3 (1953/1954), p. 278-285.

ONDERWERP syndroom van Cushing

1954

77. 'Traumatische hydrocephalus', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 98 (1954), p. 3366-3376.
ONDERWERP hydrocephalus
78. 'Enkele functies van het hypothalamisch-hypofysair systeem, mede in verband met de kliniek', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 57 (1954), p. 482-488.
*Voordracht tijdens najaarsvergadering op 17 okt. 1953 te Amsterdam
ONDERWERP hypothalamus-hypofyse
79. Samen met L. Grégoire en H. Willems, 'De orchideeënstand van de Gelderse vallei, en van de omgeving van Nijmegen vergeleken met die van Zuid-Limburg in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 43 (1954), nr. 4, p. 27-29.
ONDERWERP orchideeën
80. Samen met P.J.A. Calon en K.J.M. van de Loo, 'The problems of chronic rheumatism in its psychological, psychiatric and psychosomatic aspects', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 57 (1954), p. 121-161.
ONDERWERP reumatoïde arthritis
81. 'Confrontatie van oude en moderne problematieken', in: *De Linie*, 24 dec. 1954.
*Beschouwing naar aanleiding van de publicatie *Psychiatrie en Katholicisme* van de hand van James van de Veldt OFM en Robert Odenwald, verschenen bij uitgeverij Pax te 's-Gravenhage.
ONDERWERP katholicisme, psychiatrie

1955

82. Samen met W.G. Sillevius Smitt en L. Muller, *Thallium poisoning*. Amsterdam, Houston, London, New York: Elsevier Publishing Company, 1955, VI, 155 p.
ONDERWERP thalliumvergiftiging
83. Samen met L. Grégoire, J.A.M. Prick-Hoefnagels en J.L.R. Willems, 'Enkele beschouwingen over orchidaceeën in het algemeen en over enkele soorten van het genus *Euorchis* in het bijzonder', in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 44 (1955), nr. 11/12, p. 126-128.
ONDERWERP orchideeën
84. 'Psychiatrie en katholicisme', in: *De Gelderlander*, 12 jan. 1955.
ONDERWERP psychiatrie, katholicisme
85. 'Prof. dr. E.A.D.E. Carp 25 jaar hoogleraar te Leiden', in: *De Tijd*, 9 nov. 1955.
ONDERWERP E.A.D.E. Carp
86. 'Prof. dr. E.A.D.E. Carp, 25 jaar hoogleraar in de psychiatrie te Leiden', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 58 (1955), p. 353-356.
ONDERWERP E.A.D.E. Carp
87. 'A psycho-biological approach to certain characteristic features of puberty' in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 58 (1955), p. 357-390.
ONDERWERP puberteit

88. 'Een nieuwe regeling voor de opleiding tot zenuwarts', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 58 (1955), p. 507-508.

ONDERWERP artsenopleiding

89. 'De psychosomatiek, haar mogelijkheden en grenzen', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 99 (1955), p. 998-1001.

ONDERWERP psychosomatiek

90. 'The so-called spontaneous (sive primary) thrombosis of the sinus longitudinalis superior and of its tributary pial veins', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 58 (1955), p. 259-276.

ONDERWERP sinustrombose

91. Samen met R.H.J. Jaspar, K.J.M. van de Loo, 'Enkele aspecten uit de problematiek van de psychosomatose asthma bronchiale', in: *Nederlandsch Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, 10 (1955), p. 224-245.

ONDERWERP astmatische bronchitis

1956

92. 'Some functions of the hypothalamic-hypophysial system in relation to the pathology', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 59 (1956), p. 408-455.

ONDERWERP hypothalamus, hypofyse

93. 'Vorm en functie van het hypothalamisch-hypofysair systeem met betrekking tot de water- zouthuishouding in het algemeen en de kliniek van de diabetes insipidus in het bijzonder', in: *De water- en electrolyt huishouding. Symposium voor de studenten van de Medische Faculteit der R.K. Universiteit gehouden in het Praeklinisch Instituut te Nijmegen, 19-23 maart 1956* (Nijmegen 1956), p. 68-74.

ONDERWERP hypothalamus, hypofyse, diabetes insipidus

94. 'Lourdes, waar het onzichtbare een wijle zichtbaar wordt. De Limburgse bedevaart naar Lourdes van 5-13 juni 1956', in: *Stemmen uit Lourdes*, 34 (1956), nr. 1, p. 1-3.

ONDERWERP Lourdes, Limburgse bedevaart

1957

95. 'The basic relations of man to his world. Adaptation, acceptance and encounter (rencontre)', in: *Rencontre/Encounter/Begegnung. Contributions à une psychologie humaine dédiées au professeur F.J.J. Buytendijk* (Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum, 1957), p. 371-400.

ONDERWERP gedrag, psychologie

96. 'Psychosomatic medicine, its possibilities and limitations', in: Joh. Booy (ed.), *Psychosomatics. A series of five lectures* (Amsterdam [etc.]: Elsevier, 1957), p. 1-32.

ONDERWERP psychosomatiek

97. 'Biological, psychological and neuropsychiatric observations on oligophrenia', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 60 (1957), p. 435-462.

ONDERWERP oligofrenie

98. 'Neuropsychiatrische stoornissen en pathobiologische conditionering', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 101 (1957), p. 1105-1110.
ONDERWERP neuropsychiatrie
99. 'Pathogenese, kliniek en therapie van de acute fase van de ziekte van Heine-Medin (poliomyelitis acuta anterior)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 101 (1957), p. 1592-1593.
*Voordracht gehouden op het symposium over poliomyelitis, tijdens het 8ste ledencongres van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der geneeskunst op 25, 26 en 27 oktober 1956 te Nijmegen.
ONDERWERP ziekte van Heine-Medin, poliomyelitis

1958

100. Samen met H.G. van der Waals, P.A.H. Baan, H.K.G. Bartstra, P.J.A. Calon, Th. Hart de Ruyter, L.N.J. Kamp en P.C. Kuiper, *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel I. Algemeen gedeelte. Arnhem: Van Loghum-Slaterus, 1958, xii, 484 p.
ONDERWERP psychiatrie
101. Samen met P.J.A. Calon, 'Psychologische grondbegrippen', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel I. Algemeen gedeelte. (Arnhem: Van Loghum-Slaterus, 1958), p. 73-242.
102. Samen met H.G. van der Waals, 'Inleiding. Conditionele factoren voor het ontstaan van psychische stoornissen', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel I. Algemeen gedeelte. (Arnhem: Van Loghum-Slaterus, 1958), p. 397-436.

103. Samen met J.P.A. Calon, 'Methoden van onderzoek', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 1. Algemeen gedeelte. (Arnhem: Van Loghum-Slaterus, 1958), p. 437-474.
104. *De houding van de brancardier te Lourdes tegenover de patiënten*. *Uitgave ter gelegenheid van het Lourdesjubeljaar 1958, Nijmegen.
ONDERWERP Lourdes, bedevaart
105. 'Poliomyelitis acuta anterior', in: F.S.P. van Buchem e.a. (ed.), *Nederlands leerboek der interne geneeskunde*. Deel 1. (Amsterdam: Scheltema & Holkema, 1958), p. 142-162.
ONDERWERP poliomyelitis
106. 'Rede uitgesproken bij gelegenheid van de huldiging van prof. E. de Vries, naar aanleiding van zijn 75e verjaardag', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica*. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 61 (1958), p. 783-784.
ONDERWERP E. de Vries
107. 'Problems with regard to the aetiology and genesis of psychic diseases. Part 1', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica*. Orgaan van de Nederlandse vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 61 (1958), p. 213-219.
ONDERWERP etiologie van psychiatrische ziektes
108. 'Problems with regard to the aetiology and genesis of mental diseases. Part II', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica*. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 61 (1958), p. 297-314.
ONDERWERP etiologie van psychiatrische ziektes

109. 'Rede uitgesproken bij het 25-jarig hoogleraarsjubileum van dr. H.C. Rümke, hoogleraar in de klinische psychiatrie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 61 (1958), p. 379-380.

ONDERWERP H.C. Rümke

110. 'On morbidly changed bloodvessels as the central aspect of the pathologic anatomy of poliomyelitis, also in connection with clinical observations'. Part I & II, in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 61 (1958) p. 593-604; p. 765-771.

*Part I ook verschenen in feestbundel bij gelegenheid van 75ste verjaardag van prof. E. de Vries.

ONDERWERP poliomyelitis

111. 'Bij het afscheid van dr. Knippenberg als huisarts te Maastricht', in: *De Nieuwe Limburger*, 31 januari 1958.

ONDERWERP H. Knippenberg

112. 'Bij het afscheid van collega Knippenberg als huisarts', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 102 (1958), p. 245.

ONDERWERP H. Knippenberg

1959

113. Samen met K. J.M. van de Loo, 'De primaire chronische reumatoïde arthritis onder psychosomatische belichting', in: *T.N.O. -Nieuws. Orgaan van de Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek*, 14 (1959), p. 543-550.

*Ook verschenen in: *Berichtenblad Rijksarbeidsbureau*, juni 1960, nr. 141, p. 1-16.

ONDERWERP reumatoïde arthritis, psychosomatiek

114. 'Adaptation-problems in general and their significance in relation to diagnosis and therapy of asocial and antisocial behaviour (psychopathic behaviour)', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica. Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 62 (1959), p. 72-114.
 *Lezing gehouden op de jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 20 dec. 1958 te Utrecht.
 ONDERWERP gedragsproblematiek, psychopathie
115. 'Lourdes, où l' invisible devient visible. Réflexions après un pèlerinage du Limbourg Hollandais', in: *Journal de la grotte, Lourdes*, 11 jan. 1959.
 ONDERWERP Lourdes, bedevaart
116. 'De invloed van afwijkende motoriek op het geheel der persoonlijkheid, mede in verband met de indicatie tot bewegingstherapie', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 103 (1959), p. 489-495.
 *Verschenen in de rubriek 'Klinische Lessen'.
 ONDERWERP gedragsproblematiek, bewegingstherapie, motoriek
117. 'De betekenis van de Speciaal klas voor kinderen met partiële defecten', in: *Onze kinderen. Contactblad voor school en gezin*, Uitgave Broedersschool Nijmegen, 8 jan. 1959, p. 11-14.
 *Extra nummer van *Onze kinderen* bij de oprichting van de speciaalklas van de Petrus Canisiuschool, Nijmegen.
 ONDERWERP speciaal onderwijs
118. 'Developmental levels in the affective life considered from the neuroanatomic and neurophysiological point of view', in: *Folia Psychiatrica, Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica*.

Orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 62 (1959), p. 341-354.

*Uit de feestbundel voor dr. Stenvers.

ONDERWERP neuroanatomie, neurofysiologie

119. 'On structural and functional levels in the organization of the nervous system in relation to it's integrative activity', in: A. Biemond e.a. (red.), *Recent Neurological Research* (Amsterdam, 1959), p. 147-156.

ONDERWERP Zenuwstelsel

1960

120. 'Some considerations on seasonal dimorphism occurring with *araschnia levana-prorsa* based on observations and experimental investigation', in: *Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, Reeks XII (1960/1961), p. 90-96.

ONDERWERP vlinders

121. 'Adaptatieproblemen in het algemeen en hun betekenis met betrekking tot diagnose en therapie van het a- en anti sociale gedrag (psychopatisch gedrag)', in: *Berichtenblad Rijksarbeidsbureau*, 1960, nr. 142, p. 1-50.

Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Den Haag.

*Artikelen betreffende de beroepskeuzevoorlichting.

ONDERWERP adaptatie, gedragsproblematiek, psychopathie

122. Samen met J.A.M. Prick-Hoefnagels, 'Enkele speciële aspecten van de behandeling van de poliomyelitis acuta anterior', in: *Prinses Beatrix poliofonds 1960*, Collectenummer voor de week van 21-26 november 1960.

ONDERWERP poliomyelitis

123. Samen met K.J.M. van de Loo, 'Psychosomatische geneeskunde en primair chronische polyarthritis rheumatica', in: *Berichtenblad Rijksarbeidsbureau*, juni 1960, nr. 140, p. 1-12.
ONDERWERP psychosomatiek, reumatoïde arthritis
124. 'Dr. J.P.A. Hoefnagels, 50 jaar arts', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 104 (1960), p. 408-409.
ONDERWERP J.P.A. Hoefnagels
125. 'Dr. J.P.A. Hoefnagels, 50 jaar arts', in: *De Gelderlander*, 20 febr. 1960.
ONDERWERP J.P.A. Hoefnagels
126. 'Problemen rond leven en dood', in: *Syllabus*, 16 (1960), p. 23-26; 103-110; 146-152 (Uitgave van de Stichting Studium Generale aan de Technische Hogeschool te Delft).
ONDERWERP leven, dood

1961

127. *Handboek van de kinderverlamming en van de aangrenzende gebieden der pathologie. Tevens een bijdrage tot de fundamentele problematiek der klinische neurologie*. Roermond-Maaseik: J.J. Romen & Zonen, 1961, 671 p.
ONDERWERP poliomyelitis
128. 'Bepaalde aspecten van de neuropsychiatrische diagnostiek in het licht van de structurele en functionele organisatie der reukhersenen en van haar integratie met andere delen van het zenuwstelsel', in: *Nederlands tijdschrift voor medische studenten*, 7 (1961), p. 148-152.
ONDERWERP reukhersenen

129. 'Sexe, sexualiteit, seksuele ontwikkeling en enkele aspecten der seksuele pathologie, benaderd vanuit de neuropsychiatrische gezichtshoek', in: *Katholiek Artsenblad*, 40 (1961), p. 95-123.
*Een uittreksel van dit artikel is onder de titel 'Sex, sexuality, sexual development and some aspects of sexual pathology, from the neuropsychiatric point of view', verschenen in: *Excerpta criminologica*, 2 (1962).
ONDERWERP seksualiteit
130. Samen met H.J.G.Y. Wyers, 'Diagnostic difficulties of leucoencephalitis with a subacute course', in: L. van Bogaert e.a. (ed), *Encephalitides. Proceedings of a symposium on the Neuropathology, Electroencephalography and Biochemistry of Encephalitides*, Antwerp 1959 (Amsterdam: Elsevier Publishing Company, 1961), p. 509-522.
ONDERWERP leukoencephalitis
131. 'In memoriam dr. J.P.A. Hoefnagels (16 december 1883-20 januari 1961)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 105 (1961), p. 301-302.
ONDERWERP J.P.A. Hoefnagels
132. Samen met J.A.M. Prick-Hoefnagels, 'Enkele historische aspecten van de kliniek en therapie van de poliomyelitis anterior acuta (ziekte van Heine-Medin)', in: *Prinses Beatrix poliofonds 1961*, Speciaalnummer voor de collecteweek van 10-16 juli 1961.
ONDERWERP ziekte van Heine-Medin, poliomyelitis
133. 'De kliniek van de blijvende beschadiging van de reukhersenen na trauma cerebri', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 105 (1961), p. 1725-1731.
*Klinische les.
ONDERWERP trauma capitis

134. Samen met A.E.H. Sonnen, 'De motiliteit en de psychomotoriek in het licht van de structurele en functionele organisatie van het zenuwstelsel', in: *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, 14 (1961), p. 241-265.

ONDERWERP zenuwstelsel, psychomotoriek

135. 'Over de onderlinge verhouding van geneeskunde en psychologie', in: *Gawein*, 10 (1961), nr.1, p. 1-23.

ONDERWERP geneeskunde, psychologie

1962

136. Samen met P.J.A. Calon, *Psychologische grondbegrippen*, Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1962, (1968³), VIII, 204 p. Eerder verschenen als onderdeel van het *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 1. Arnhem 1958.

Duitse uitgave: Salzburg: Otto Müller Verlag, 1969.

ONDERWERP psychologie

137. 'Poliomyelitis in het algemeen, benevens onder het aspect van gestoorde motoriek, in het bijzonder voor zoverre deze een stempel drukt op het geheel der persoonlijkheid', deel 1 en 2, in: *Nederlands tijdschrift voor arbeidstherapie*, 4 (1962), juli en oktober 1962.

ONDERWERP poliomyelitis

138. 'Grondproblemen van de medische psychosomatiek. I Probleemstelling. II De analyse van het gemoedsleven als sleutelgegeven voor de psychosomatische probleemstelling. III De betekenis van de psychosomatische probleemstelling voor de praktische geneeskunde', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 106 (1962), p. 2310-2313; 2365-2369; 2417-2420.

*Samenvatting van p. 2310-2313 onder de titel 'Fundamental Problems of Medical Psychosomatics', in: *Psychiatry Digest*, december 1963.

ONDERWERP psychosomatiek

1963

139. Samen met H.G. van der Waals, P.A.H. Baan, H.K.G. Bartstra, P.J.A. Calon, Th. Hart de Ruyter, L.N.J. Kamp en P.C. Kuiper, *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 11. *De neurosen*, Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1963, 489 p.

ONDERWERP neurosen

140. 'De biologische grondslag van hysterische gedragswijzen', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 11. *De neurosen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1963), p. 345-418.

ONDERWERP neurosen

141. Samen met P.J.A. Calon en P.C. Kuiper, 'Anthropologische grondslagen voor een neurosenleer', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 11. *De neurosen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1963), p. 419-437.

ONDERWERP neurosen

142. 'Op traumatische neurose gelijkende afwijkingen als manifestatie van traumatische cerebrale resttoestanden', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel 11. *De neurosen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1963), p. 439-454.

ONDERWERP neurosen

143. 'In Memoriam Broeder Bernardus', in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 51 (1963), nr. 11-12, p. 164-165.

ONDERWERP Broeder Bernardus

144. 'Fundamental problems of medical psychosomatics', in:
Psychiatry Digest, 24 (1963), december 1963.
 *Samenvatting van 'Grondproblemen van de medische psychosomatiek. 1. Probleemstelling', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 106 (1962), p. 2310-2313.
 ONDERWERP psychosomatiek
145. 'A psychosomatic approach to asthma', in: *Acta psychotherapeutica et psychosomatica. International Journal of Psychotherapy and Psychosomatics*, 11 (1963), nr. 2, p. 81-112.
 ONDERWERP astmatische bronchitis
146. 'Grondproblemen van de medische psychosomatiek', in:
Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 107 (1963), p. 95-96.
 *Reactie op een ingezonden brief van J.H. Meurs in hetzelfde nummer van het NTVG over dit onderwerp naar aanleiding van eerdere publicaties van J.J.G. Prick over medische psychosomatiek.
 ONDERWERP psychomatiek
147. 'De ziekte van Parkinson, oud en toch weer nieuw', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 107 (1963), p. 1953-1958.
 ONDERWERP ziekte van Parkinson
148. 'The structural-functional organisation of the limbic system in relation to clinical problems', in: *Psychiatria, neurologia, neurochirurgia*, 66 (1963), p. 410-417.
 ONDERWERP limbisch systeem
149. 'The structural and functional relations between the rhinencephalon and the hypothalamus, in connection with the integral activity of the brain', in: S.W. Tromp (ed.), *Medical biometeorology, weather, climate and the living organism*, (Amsterdam-New York 1963), p. 302-313.
 ONDERWERP reukhersenen, hypothalamus

1964

150. Samen met K.J.M. van de Loo, *The psychosomatic approach to primary chronic rheumatoid arthritis. A comparison between primary chronic rheumatoid arthritis and other psychosomatic diseases (bronchial asthma, peptic ulcer, essential hypertension) in relation to a control group of normals*, Assen: Van Gorcum, 365 p. (+ 36 p. tabellen).

*Vertaald door T. G. Fahy

ONDERWERP reumatoïde artritis, psychosomatiek

151. 'In memoriam J.A. E. van Ewijk (1 mei 1890-22 juli 1964)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 108 (1964), p. 1550.

ONDERWERP J.A.E. van Ewijk

152. Samen met O. R. Hommes, 'Een infantiel autistisch syndroom als onderdeel van de ziekte van Fölling (oligophrenia phenylpyruvica)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 108 (1964), p. 2448-2455.

ONDERWERP ziekte van Fölling, phenylketonurie (PKU)

153. 'Medische psychosomatiek en existentieel anthropologische geneeskunde', in: W. Asselbergs e.a., *Vriendengave. Bernardus kardinaal Alfrink aangeboden bij gelegenheid van de veertigste verjaardag van zijn priesterwijding* (Utrecht/Antwerpen, 1964), p. 174-185.

ONDERWERP psychosomatiek, antropologische geneeskunde

154. Samen met J. L. Slooff en A. Sonnen, 'Een geval van methylnkwik-vergiftiging', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 108 (1964), p. 1159.

*Dit artikel maakt deel uit van het verslag van de vergadering van de afdeling neurologie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, gehouden op 23 februari 1963.

ONDERWERP methylnkwikvergiftiging

155. 'De sociale betekenis van de stereotactische bevroezingsoperatie van de thalamus-opticus bij de ziekte van Parkinson en andere aandoeningen van het extrapyramidaal-motorisch systeem (postencephalitisches Parkinsonisme, de ziekte van Wilson, torsiespasmus, torticollis en zware intentietremor)', in: *Voordrachtenreeks van de Nederlandse vereniging van psychiaters in dienstverband*, 6 (1964), nr. 20, p. 97-110.
ONDERWERP ziekte van Parkinson

156. 'Het zenuwstelsel. 1. De structureel-functionele verhoudingen van het menselijk zenuwstelsel. Inleiding. 2. Welke wetmatigheden vallen op wanneer men met de antropologisch-fysiologische methode de werking van het menselijk zenuwstelsel bestudeert? 3. Van een neurofysiologie van de mens naar een anthropologische neurofysiologie', in: *Syllabus*, 19 (1964), nr. 14, (5 febr. 1964) p. 135-143; nr. 15, (12 febr. 1964); nr. 18, (2 maart 1964). (Uitgave van de Stichting Studium Generale aan de Technische Hogeschool te Delft).
ONDERWERP zenuwstelsel

157. 'Trombose van de sinus longitudinalis superior', in: *Bloedstolling*. Symposion voor studenten van de Faculteit der Geneeskunde der Katholieke Universiteit Nijmegen, 24-28 februari (Nijmegen 1964), p. 40-51.
ONDERWERP sinusthrombose

1965

158. Samen met H.G. van der Waals, H.K.G. Bartstra, P.J.A. Calon, Th. Hart de Ruyter, L.N.J. Kamp, J. Kloek, P.C. Kuiper, *Nederlands handboek der psychiatrie*. III *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen*, Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965, VIII, 388 p.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen

159. Samen met P.J.A. Calon, 'Het psychopatisch gedrag bezien vanuit de gezichtshoek van de gestoorde sociale adaptatie', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. 3-25.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen
160. Samen met P.J.A. Calon, 'Beschouwingen over oligofrenie vanuit de psychologische en neuro-psychiatrische gezichtshoek', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. 53-83.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen
161. Samen met P.J.A. Calon, 'Ontwikkelingsstoornissen zich uitend als een partiële defecttoestand', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. III-150.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen
162. Samen met P.J.A. Calon, 'Het syndroom van het kinderlijk autisme bezien vanuit de gezichtshoek der partiële defecten en der partiële hyperplasieën', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. 153-175.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen
163. 'Een meer gedifferentieerde benadering van het vroegkindelijke autistisch gedrag en beleven', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. 179-297.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen

164. 'Sexe, sexualiteit, sexuele ontwikkeling en sexuele pathologie', in: J.J.G. Prick e.a. (red.), *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel III. *De niet specifiek neurotische ontwikkelingsstoornissen* (Arnhem: Van Loghum Slaterus, 1965), p. 335-381.
ONDERWERP psychiatrie, ontwikkelingsstoornissen
165. 'Die primär chronische Polyarthrititis im Lichte der Psychosomatik und der existentiellen Anthropologie', in: *Médecine et Hygiène. Journal d'informations médicales* (Genève), 23 (1965), p. 1236-1237.
ONDERWERP reumatoïde arthritis
166. 'Dementie als een indicium senii, belicht vanuit de klinisch-psychiatrische en existentieel-anthropologische gezichtshoek', in: *Het ouder worden*. Symposion voor studenten van de Faculteit der Geneeskunde der Katholieke Universiteit Nijmegen, 29 maart-2 april 1965 (Nijmegen 1965), p. 83-102.
ONDERWERP dementie
167. 'De betekenis van de stereotactische bevrozing van bepaalde thalamische kernen voor de behandeling van als ritmische schudbeweging imponerende intentietremor', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 109 (1965), p. 1325-1327.
*Voordracht tijdens najaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, 17 oktober 1964 te Nijmegen.
ONDERWERP cryotherapie, intentietremor
168. Samen met O. R. Hommes, 'Two cases of atypical leukoencephalitis', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Series e, Biological and medical sciences*, 68 (1965), nr. 5, p. 360-373.
ONDERWERP leukoencephalitis

169. 'In memoriam J. L. H. Willems', in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Genootschap in Limburg*, 54 (1965), nr. 7-8, p. 89.
ONDERWERP J.L.H. Willems

170. 'The integral structural functional relations of the human frontal brains, being the symbolic prefiguration and basis of the existentialia of human existence. A study of the frontal lobes', in: *Psychiatria, neurologia, neurochirurgia*, 68 (1965), p. 1-33, 115-150.
*Samenvatting in: *Excerpta Medica*, Section 8A, 20 (1967), nr. 6.
Ook afzonderlijk uitgegeven als aparte brochure, Amsterdam: Elsevier Publishing Company, 1965, 68 p.
ONDERWERP frontaalkwabben

1966

171. 'Human values in psychotherapy in the light of human existence and culture', in: *Excerpta Medica. International congress series*; nr. 117 (Amsterdam 1966), p. 63-64.
ONDERWERP psychotherapie
172. Samen met O.R. Hommes, 'Alopecia maligna, belicht uit de psychosomatische gezichtshoek', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 110 (1966), p. 168-174.
ONDERWERP alopecia maligna
173. Samen met O. R. Hommes, 'Subacute encephalitis and toxoplasma infection. Five patients with focal encephalitides and high toxoplasma titers. Unknown cytoplasmatic inclusions in one case with subacute sclerosing leuko-encephalitis', in: *Psychiatria, neurologia, neurochirurgia*, 69 (1966), p. 241-271.
ONDERWERP leukoencephalitis, toxoplasmose

174. 'Psychosomatische en anthropologisch-psychiatrische benadering van het genuine Parkinsonisme (ziekte van Parkinson, sive shaking palsy)', in: *Nederlands Tijdschrift voor Fysiotherapie*, 76 (1966), nr. 7-8, p. 342-348.

ONDERWERP ziekte van Parkinson, psychosomatiek

175. 'Cultuur en levensopbouw, gezien vanuit de geneeskunde', in: *Akademiedagen*, xviii, p. 18-40, Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 1966.

*Inleiding gehouden te Enschede op 18-19 april 1966.

ONDERWERP cultuur

176. 'Genuine Parkinsonism. A psychosomatic, anthropological-psychiatric approach', in: *Sandorama*, special nr. 4, World Congress of psychiatry, Madrid 1966, p. 42.

ONDERWERP ziekte van Parkinson

177. 'Ter herinnering aan L.M. Woltring, zenuwarts', in: *Mededelingenblad Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, 1966, nr. 6.

ONDERWERP L.M. Woltring

1967

178. Samen met P.J.A. Calon, *Een schets van intelligentie en dementie. Tevens een bijdrage tot een existentieel-anthropologisch georiënteerde neuropsychiatrie*, Amsterdam/Brussel: Agon Elsevier, ix, 261 p.

*Duitse uitgave : Otto Müller Verlag, Salzburg, 1973.

ONDERWERP dementie, intelligentie, neuropsychiatrie

179. Samen met J. J. Groen en J. Bastiaans, *De betekenis van persoonlijkheid en conflictsituaties voor het ontstaan, het beloop en de behandeling van multiple sclerose. Een bijdrage tot een psychosomatisch en existentieel-anthropologisch georiënteerde neuro-psychiatrie*. Haarlem: N.V. Erven Bohn, 1967, ix, 358 p.

ONDERWERP multiple sclerose

180. 'Prof. dr. F.J.J. Buytendijk tachtig jaar', in: *De Gelderlander*, 28 april 1967.
ONDERWERP F.J.J. Buytendijk
181. Samen met J.J. Groen en J. Bastiaans, 'Psychosomatic aspects of multiple sclerosis', in: *Acta medica psychosomatica, proceedings of the 7th European conference on psychosomatic research*, Rome, 11-16 september 1967.
ONDERWERP multiple sclerose
182. 'Levensbericht van Henricus Cornelis Rümke (16 januari 1893-22 mei 1967)', in: *Jaarboek der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen 1966-1967* (Amsterdam 1967), p. 358-363.
ONDERWERP H.C. Rümke
183. Samen met A.E.H. Sonnen en J.L. Slooff, 'Organic mercury poisoning', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, series C, Biological and medical sciences*, 70 (1967), nr. 2, p. 152-186.
ONDERWERP kwikvergiftiging
184. 'Bij het afscheid van dr. G.F.J.M. Bär van de Maartenskliniek', in: *De Gelderlander*, 4 okt. 1967.
ONDERWERP G.F.J.M. Bär

1968

185. *Human moods, feelings and emotions in their relation to psychopharmacology. The influence of psychopharmaceuticals on pathic existence*. Assen: Van Gorcum, 1968, 136 p.
*Bijdragen aan symposion, gehouden op 12 mei 1966 te Utrecht
ONDERWERP gevoelsleven, psychopharmaca

186. 'Aspecten van een anthropologische fysiologie van de hersenen-als-geheel en van de schors van de grote hersenen in het bijzonder', in: *Katholiek Artsenblad*, 47 (1968), p. 389-398.
ONDERWERP hersenen, antropologische fysiologie
187. 'Sketch of anxiety and fear in its normal and pathological appearance', in: *Psychiatria, Neurologia, Neurochirurgia*, 71 (1968), p. 155-168.
ONDERWERP angst
188. Samen met H.H.J. Jaspar, 'Morfologie en histochemie van corpora amylacea', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 112 (1968), p. 1153-1156.
*Voordracht door H.H.J. Jaspar (mede namens J.J.G. Prick).
ONDERWERP corpora amylacea, hersenen
189. 'Van een psychosomatische naar een existentieel-anthropologische benaderingswijze van de ulcuslijder', in: *Het Maagdarkanaal*. Symposion voor de studenten van de medische faculteit der RK universiteit, 25-29 november 1968. Nijmegen: Thoben Offset, 1968.
ONDERWERP maagdarkanaal, psychosomatiek
190. Samen met O.R. Hommes, 'Alopecia maligna. A clinical, biochemical and anthropological-psychosomatic study of 8 patients', in: *Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen*, afd. Natuurkunde, Tweede reeks, deel 57 (1968), p. 156-163.
ONDERWERP alopecia maligna
191. 'Schets van een antropologisch georiënteerde fysiologie in relatie tot de psychologie', in: *Studium Generale. Uitgave van de Landbouwhogeschool Wageningen* (1968-1969), p.12-13.
ONDERWERP antropologische fysiologie, psychologie

1969

192. Samen met H.H.J. Jaspar, 'Morphology and histochemistry of the corpora amylacea in the brain', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, series C, Biological and medical sciences*, 72 (1969), p. 385-412.
ONDERWERP corpora amylacea, hersenen

193. 'The role of anxiety in psychoses', in: M.H. Lader (ed.), *Studies of anxiety*, special publication nr. 3, *British Journal of Psychiatry*, 3 (1969), p. 105-108.
*Paper read at the World Psychiatric Association Symposium 'Aspects of anxiety' (Londen, november 1967).
ONDERWERP angst

194. 'Bij het afscheid van dr. A. Meyknecht', in: *De Gelderlander*, 25 sept. 1969.
ONDERWERP A. Meyknecht

195. 'Pathologische aspecten van het menselijk verouderen', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, series C, Biological and medical sciences*, 72 (1969), p. 105-123.
ONDERWERP ouderdom

1970

196. Samen met J. Bastiaans, P.J.A. Calon, W.K. van Dijk, T. Hart de Ruyter, L.N.J. Kamp, P.C. Kuiper en H.G. van der Waals, *Nederlands Handboek der Psychiatrie. Deel IV. De psychosen*. Deventer: Van Loghum Slaterus, 1970, 617 p.
ONDERWERP psychiatrie, psychosen

197. 'De dementieën', in: *Nederlands Handboek der Psychiatrie*. Deel IV. *De psychosen* (Deventer: Van Loghum Slaterus, 1970) p. 279-526.

ONDERWERP psychiatrie, psychosen

1971

198. *Infantile autistic behaviour and experience. A new clinical picture. Modern approaches to the diagnosis and instruction of multi-handicapped children*. Rotterdam: University Press, 1971, 72 p.

*Deze publicatie omvat twee bijdragen aan de International Conference on the education of deaf-blind children at St. Michielsgestel (the Netherlands), 25-29 augustus 1968.

ONDERWERP autisme

199. *Aspecten van een gerontologie en van een antropologisch-psychiatrische en -neurologische geriatrie. Tevens een bijdrage tot een antropologische neurofysiologie*. Deventer: Van Loghum Slaterus, 1971, XVII, 586 p.

ONDERWERP antropologie, gerontologie

200. 'Enige aspecten van menselijk gedrag', in: *Mens en milieu*. 19de Nijmeegse symposium voor medische studenten, 1 t/m 5 november 1971, p. 65-99.

ONDERWERP milieu, levensomstandigheden

201. 'Enige aspecten van een existentieel antropologisch georiënteerde fysiologie en geneeskunde in verband met de pathogenese en behandelingswijzen van "lichamelijke" en "psychische" ziekten', in: Ch. Bühler e.a. *'Persoonlijkheid en ontwikkeling'. Bijdragen aan de algemene, de klinische en de ontwikkelingspsychologie, opgedragen aan prof. dr. P.J.A. Calon*. (Haarlem: De Toorts, 1971), p. 33-48.

ONDERWERP antropologische fysiologie, geneeskunde

202. 'Enige biologische geheimen die de St. Jansberg in zich omdraagt. Beschouwing over de aglaja tau'. Deel 2 en 3, in: *Maas- en Niersbode*, 16 en 18 maart 1971.
ONDERWERP vlinders
203. Samen met J. van Andel en N. Speijer, 'Rapport van het onderzoek inzake de Willem Arntsz Stichting, met betrekking tot haar inrichtingen in Den Dolder door een commissie, ingesteld door de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid.
ONDERWERP Willem Arntsz Stichting
204. 'De betekenis van prof. dr. P.J.A. Calon voor de Katholieke Universiteit van Nijmegen' in: *Nijmeegs Universiteitsblad*, 21 (1971), nr. 2 (17 sept. 1971).
ONDERWERP P.J.A. Calon
205. 'Het deviante druggebruik', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 115 (1971), p. 2061.
*Verschenen in de rubriek 'Commentaar'.
ONDERWERP drugs
206. 'Introductie', in: J.M.G. Notermans, *De vermoorde Maastrichtse bisschop Lambertus, ca. 640-705*, Maastricht 1971.
ONDERWERP Maastricht, middeleeuws christendom

1972

207. Samen met H.H.J. Jaspar, 'Kliniek, het autoimmuunpathologisch aspect en het neuropathologisch substraat van multiple sclerose', Deel 1 en 2, in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, series C, Biological and medical sciences*, 75 (1972), nr. 4, p. 257-286.
ONDERWERP multiple sclerose

208. 'Het marihuanaprobleem. Commentaar. Antwoord op het schrijven van een groep assistenten van de psychiatrische kliniek van het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam en op de brief van collega Vos', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 116 (1972), p. 536-537.

ONDERWERP marihuana, drugs

209. 'De vis, een mysterieuze levensvorm in de natuur', in: *Jubileum-uitgave van het blad van de Nijmeegse hengelsportvereniging 'de Voorn'*, 1972.

ONDERWERP vissen

1973

210. *De betekenis van het werk van dr. A.A.A. Terruwe voor de psychiatrie, tevens een eerste aanzet tot een essay over fenomenologische menskunde ten diepste van de psychiatrie*. Lochem: De Tijdstroom, 1973, 40 p.

*Rede uitgesproken op een bijeenkomst op 13 november 1972 in het Internationaal Congrescentrum te Amsterdam.

ONDERWERP A.A.A. Terruwe

211. 'Neurologische en neuropsychiatrische verschijnselen bij pseudoxanthoma elasticum generalisatum', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 117 (1973), p. 1495.

*Dit artikel maakt deel uit van het verslag van de afdeling neurologie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie, gehouden op 10 februari 1973.

ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum

212. 'In memoriam burgemeester E.M.J. Prick', in: *De Limburger*, 3 april 1973.

ONDERWERP E.M.J. Prick

213. 'In memoriam prof. dr. P.J.A. Calon. Rede tijdens academische rouwzitting op 28 augustus 1973', in: *Jaarverslag Katholieke Universiteit Nijmegen 1972-1973* (Nijmegen 1973), p. 21-30.
*Ook in gestencilde vorm afzonderlijk verspreid: *Herdenkingsrede ter nagedachtenis van P.J.A. Calon (23 april 1905-26 juli 1973)*, Nijmegen 1973.
ONDERWERP P.J.A. Calon

214. 'In memoriam prof. dr. Johan Booij', in: *Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie*, (1973), nr. 20.
ONDERWERP Johan Booij

215. 'To the memory of Johan Booij', in: *Psychiatria, neurologia, neurochirurgia*, 76 (1973), p. 246-250.
ONDERWERP Johan Booij

1974

216. 'De evolutie van de Medische Faculteit', in: *De Gelderlander*, 11 mei 1974.
*Ook opgenomen in: *ui t-ge-le-zen uit de Gelderlander Pers*, 1974, p. 248-252.
ONDERWERP Medische Faculteit KUN
217. 'De zinnebeeldigheid van het rhinencephalon en van het limbisch systeem. Tevens een bijdrage tot de anthropologie van het ruiken en het voelen', in: *Folia St. Jan*, 1974, nr. 16, p. 31-98.
*Deze aflevering van *Folia St. Jan*, verschenen naar aanleiding van het 2de lustrum van de Vereniging van Vlaamse Zenuw-artsen, is geheel gewijd aan het limbisch systeem.
ONDERWERP limbisch systeem, rhinencephalon

218. 'Parkinson (maladie de)', in: *Dictionnaire encyclopédique de psychologie. Sous la direction de Norbert Sillamy du L-Z* (Paris 1980), p. 867-869.

*vertaald door P. Golliet.

ONDERWERP ziekte van Parkinson

219. 'In memoriam prof. dr. F.J.J. Buytendijk. Grondlegger van een anthropologische fysiologie', in: *De Gelderlander*, 24 oktober 1974.

ONDERWERP F.J.J. Buytendijk

1975

220. Samen met J.J. Prick, S.L.H. Notermans, O.R. Hommes en H.A.D. Walder, *De wordingsgeschiedenis van de neurologie en de neurochirurgie te Nijmegen. Verleden, heden en toekomst*. Lochem: De Tijdstroom, 1975, 116 p.

ONDERWERP neurologie, neurochirurgie KUN

221. 'Herdenking van F.J.J. Buytendijk (29 april 1887-21 oktober 1974)', in: *Jaarboek der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen 1974* (Amsterdam 1975), p. 207-229.

ONDERWERP F.J.J. Buytendijk

222. Samen met O.R. Hommes en K.J.B. Lamers, 'Treatment of the chronic progressive form of multiple sclerosis with a combination of cyclophosphamide and prednisone', in: *Clinical neurology and neurosurgery. Journal of the Netherlands society of neurology and the Netherlands society of neurosurgeons*, 78 (1975), p. 59-72.

*Voordracht gehouden tijdens de vergadering van de Nederlandse vereniging voor neurologie, 19 oktober 1974.

ONDERWERP multiple sclerose

223. 'Van een louter technische naar een anthropologische fysiotherapie', in: *Nederlands Tijdschrift voor Fysiotherapie*, 85 (1975), nr. 5, p. 140-145.
ONDERWERP antropologische fysiotherapie
224. 'Over pseudoxanthoma elasticum en zijn equivalenten afwijkingen. Enige uitkomsten van klinisch en basiswetenschappelijk onderzoek, mede in historisch perspectief', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Series C, Biological and medical sciences*, 78 (1975), nr. 4, p. 329-347.
ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum
225. 'In memoriam Leonardus Hubertus Grégoire', in: *Natuurhistorisch maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*, 64 (1975), p. 149-153.
ONDERWERP L.H. Grégoire
226. 'Een filosofie over de opleiding tot arts en specialist', in: *Publicatie voor de specialisten registratie commissie*, SRC 75-41, Utrecht 1975; tevens in: *Medisch Contact*, 31 (1976), p. 1027-1032.
ONDERWERP artsenopleiding

1976

227. Samen met F.S.P. van Buchem en H.H.J. Jaspar, *Hyperostosis corticalis generalisata familiaris (Van Buchem's disease)*. Part A. *Considered from the internal medical viewpoint*. Part B. *Seen from various aspects of neurological science*. Amsterdam-Oxford-New York: Excerpta medica / New York: American Elsevier Publishing co., 1976., IX, 205 p.
*Part I by F.S.P. van Buchem. Part II by H.H.J. Jaspar & J.J.G. Prick
ONDERWERP ziekte van Van Buchem (hyperostosis corticalis generalisata)

228. 'Enkele kanttekeningen bij W. G. Sillevius Smitt's monografie over de sthenische ouderdom', in: *Nederlands Tijdschrift voor Gerontologie*, 7 (1976), p. 169-170.

*Verschenen in de rubriek 'Meningen van lezers'.

ONDERWERP ouderdom

229. 'Beschouwingen over *De sthenische ouderdom*', in: *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 18 (1976), p. 635.

*Verschenen in de rubriek 'Forum'.

ONDERWERP ouderdom

230. 'Voorwoord', in: A.A.A. Terruwe, *De frustratieneurose*, p. III-VIII. Bussum: Romen, 1976, vierde druk.

*Ook opgenomen in de vijfde druk, Lochem: De Tijdstroom, 1981.

ONDERWERP A.A.A. Terruwe, (frustratie)neurose

1977

231. 'Het toepassen van wetenschappelijke experimenten op de mens, anthropologisch beschouwd', in: A. R. Cools e.a., *Psychobiology of the striatum* (Amsterdam 1977), p. 26-30.

*Papers presented at the symposium on Psychobiology of the Striatum organized on the occasion of the 25th Anniversary of the School of Medicine at the University of Nijmegen, The Netherlands, from October 27 to 30 1976.

ONDERWERP corpus striatum

232. Samen met A. Keyser, 'Neurological manifestations of a generalized disorder of connective tissue; pseudoxanthoma elasticum' in: *11th World Congress of Neurology*, Amsterdam, 11-16 september 1977, *Abstracts*, (Amsterdam-Oxford 1977), p. 52-53.

ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum

233. Samen met O.R. Hommes en K.J.B. Lamers, 'Immunosuppression in 54 patients with chronic progressive multiple sclerosis', in: *11th World Congress of Neurology, Amsterdam, 11-16 september 1977, Abstracts* (Amsterdam-Oxford, 1977), p. 331.
ONDERWERP multiple sclerose
234. 'Quelques aspects de l' anthropologie de l' olfaction gustative. Les bienfaits spécifiques du vin français', in: *L'évolution psychiatrique*, 42 (1977), p. 861-876.
*Speciale uitgave ter ere van de hoofdredacteur van dit tijdschrift, Henry Ey.
ONDERWERP ruiken
235. Samen met H. H. J. Jaspar, 'Neurological aspects of Van Buchem's disease', in: *11th World Congress of Neurology, Amsterdam, 11-16 september 1977, Abstracts*, (Amsterdam-Oxford 1977), p. 170-171.
ONDERWERP ziekte van Van Buchem (hyperostosis corticalis generalisata)
236. Samen met H.O.M. Thijssen, 'Radiodiagnostic signs in pseudoxanthoma elasticum generalisatum (dysgenesis elastofibrillaris mineralisans)', in: *Clinical radiology. The journal of the Faculty of Radiologist*, 28 (1977), p. 549-554.
ONDERWERP pseudoxanthoma elasticum
237. Samen met H.H.J. Jaspar, 'Neurologic aspects of Van Buchem's disease', in: *Current Reports in Neurology*, 3 (1977), nr. 3.
ONDERWERP ziekte van Van Buchem (hyperostosis corticalis generalisata)
238. 'In memoriam Robert Bahlmann, 30 augustus 1893-11 oktober 1977', in: *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 121 (1977), p. 1905-1906.
*Verschenen in de rubriek 'Personaliala'.
ONDERWERP Robert Bahlmann

1978

239. 'Cornelis Winkler, a brief note' in: *Proceedings of the 11th World Congress of Neurologie*, Amsterdam, 11-16 sept. 1977. International congress series, nr. 434, (Amsterdam-Oxford: Excerpta Medica, 1978), p. 12-14.
*Openingsrede, gehouden bij de aanbidding van de congresmedaille op het 11e Wereldcongres voor Neurologie, 11-16 september 1977 te Amsterdam.

ONDERWERP Cornelis Winkler, neurologiecongres

240. 'Neurologische, neuropsychiatrische en neurochirurgische aspecten van hyperostosis corticalis generalisata tegen de achtergrond van de kliniek van de ziekte van Van Buchem als geheel', in: *Tijdschrift voor Geneeskunde* (Leuven), 34 (1978), p. 843-862.

ONDERWERP ziekte van Van Buchem, hyperostosis corticalis generalisata

241. 'Sur la combinaison arachnodactyle et épidermolyse bulleuse héréditaire dystrophique, à l'occasion d'un cas d'hématome de la Dure-Mère', in: *Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, series c, Biological and medical sciences*, 81 (1978), nr. 1, p. 99-114.

*Voordracht gehouden op 29 oktober 1977.

ONDERWERP hematoom van de dura mater

1979

242. 'Thallium poisoning', in: P.J. Vinken en G.W. Bruyn (ed.), *Handbook of clinical neurology*, dl. 36 *Intoxications of the nervous system* (Amsterdam 1979), Band 2, p. 239-278.

ONDERWERP thalliumvergiftiging

1994

243. *Heel de zieke mens. Pleidooi voor een antropologische neurologie.*

Nijmegen: KDC/KSC, 1994, 64 p.

*Op grond van aantekeningen voor een afscheidscollege
postuum uitgegeven en ingeleid door Hanneke Westhoff.

ONDERWERP antropologische neurologie

LODEWIJK WINKELER

Het archief van prof.dr. J.J.G. Prick (1909-1978)¹

De Nijmeegse hoogleraar neurologie J.J.G. Prick liet bij zijn overlijden in 1978 een groot archief na, zeker voor een persoonsarchief, met een omvang van ruim tweeënveertig strekkende meter. Prick overleed in 1978 voordat hij zijn afscheidscollege had kunnen geven.² Zou zijn archief, als hij na zijn pensionering de tijd had gehad het nog eens door te nemen, ook zo omvangrijk zijn gebleven? Hij was in ieder geval overtuigd van het belang ervan, alleen al omdat hij sinds vier jaar de zorg had gekregen voor het archief van zijn leermeester en vriend F.J.J. Buytendijk (1887-1974), met zijn dertig strekkende meter ook al geen kleintje.³ Omdat Buytendijk zijn archief al in 1967 in zijn testament aan Prick had toevertrouwd, zullen de beide mannen het er ongetwijfeld wel eens over hebben gehad.

Buytendijk en Prick waren beiden in filosofisch opzicht fenomenologen, Prick zelf, die ook psychiater was, vond dat hij nog maar aan het begin stond van de ontwikkeling van een 'antropologische neurologie'. Zonder twijfel is zijn archief zo omvangrijk omdat hij meende dat het allemaal nog eens van pas zou komen. Ook uit een verdere analyse van het archief blijkt dat. Zo bevat het wel enkele verslagen

- 1 Deze bijdrage beoogt een eerste indruk te geven van het archief aan de hand van de plaatsingslijst ervan. Hoewel de verleiding groot was zijn er nauwelijks archiefstukken geraadpleegd. Ik dank de heer M. Prick voor zijn aanvullingen op een eerste versie van dit artikel.
- 2 Postuum uitgegeven en ingeleid door Hanneke Westhoff: J.J.G. Prick, *Heel de zieke mens. Pleidooi voor een antropologische neurologie*, Nijmegen 1994.
- 3 De omvang is die welke beide archieven, na schoning, op dit moment hebben.

van vergaderingen, maar geen (bijna) volledige reeksen. Die vond hij kennelijk niet de moeite van het bewaren waard. Met andere woorden: Prick wist vermoedelijk wat hij bewaarde en waarom.

Na het overlijden van Prick werden beide archieven door zijn weduwe, drs. J.A.M. Prick-Hoefnagels (1917-2007) in bewaring gegeven bij het KDC, daar gedetailleerd geïnventariseerd, met respectievelijk ruim 1500 en ruim 6000 beschrijvingen als resultaat.

In deze bijdrage wil ik een indruk geven van hoe het archief-Prick is samengesteld, en wat er zoal voor de belangstellende onderzoeker in te vinden is.

Persoonlijk leven

Dat Prick zijn archief beschouwde als het archief van een wetenschapper blijkt al meteen uit het feit dat het archief weinig informatie bevat over zijn persoonlijk leven. Het archief is wat betreft de periode vóór Prick in 1940 naar Nijmegen kwam om mede een Medische Faculteit op te richten, maar heel karig. Veel meer dan enkele verhandelingen bevat het niet. Er is geen materiaal uit zijn school- en studietijd, en al helemaal geen materiaal dat betrekking heeft op gezin en familie. Ook het grootste deel van het archief, dat van na 1945, geeft ons die indruk. Zoekt men in zijn omvangrijke correspondentie (meer dan de helft van de archiefbeschrijvingen bestaat daaruit) op de namen Prick en Hoefnagels, dat vindt men slechts twintig omslagen, die elk voor zich zelden meer dan zeven brieven, over jaren gespreid geschreven, omvatten (5548, 5634-5642).⁴

Uiteraard had Prick een privé-leven. Dat blijkt alleen al uit wat hij en zijn vrouw niet aan het KDC, maar aan het Natuurmuseum in Nijmegen nalieten: zes kasten met bijna 250 laden met vooral opgeprikte vlinders. Elfduizend insecten!⁵ Ook het vissen behoorde tot beider

4 De getallen tussen haakjes verwijzen naar de plaatsingsnummers in het archief. Indien het om een groot aantal omslagen of om een globale observatie van de auteur gaat, worden de plaatsingsnummers niet vermeld.

hobby's, wat in ieder geval leidde tot één bijdrage in 1972 in het blad van de Nijmeegse Hengelsportvereniging De Voorn (5405, 7839). Verder vinden we een adressenboekje uit 1961 (8414), een lijst met vakantieadressen uit 1968 (8389), een overzicht van afgesloten verzekeringen uit 1963 (8393) en een enkele redevoering in familiekring (2540), maar dat zijn in dit archief toch 'incidenten'.

Iets – zij het niet veel – substantiëler is het materiaal dat zijn betrokkenheid bij bedevaarten naar Lourdes documenteert (1802, 3213). Prick was lid van de Brancardiersvereniging (3208, 3214), maar schreef ook enkele malen over Lourdes (m.n. 608, 3210, 7475).

Dat er veel over zijn persoonlijk leven te vinden zal zijn in de kantooragenda's is onwaarschijnlijk, maar zou onderzocht moeten worden. In ieder geval wordt in deze vrijwel onafgebroken reeks van 1951 tot en met 1978 – alleen de agenda van 1966 ontbreekt – een arbeidzaam leven tot in detail gedocumenteerd (212-239). Zo valt minstens na te gaan wanneer Prick vakantie nam – een voor elk privéleven niet onbelangrijk gegeven. Maar zeker kunnen deze agenda's het kader vormen waarbinnen het grootste deel van zijn archief geplaatst moet worden.

Oprichting en groei van de Medische Faculteit

In 1938 kreeg Prick het verzoek van de Sint Radboudstichting, het bestuur van de R.K. Universiteit, om naar Nijmegen te komen voor de oprichting van een Medische Faculteit.⁶ Op dat moment was nog niet duidelijk of het Sint Canisius Ziekenhuis een academisch ziekenhuis

5 Zie www.natuurmuseum.nl (geraadpleegd op 24-07-2008). In de tweede helft van 2008 was een grote tentoonstelling in dit museum aan de collectie-Prick gewijd.

6 Aantekeningen met eisen en voorwaarden die Prick stelt aan een hem aangeboden hoogleraarschap (8403). Voor het volgende zie: H. Westhoff, 'Het antropologisch concept van J.J.G. Prick naar het model van F.J.J. Buyten-dijk. Een biografische introductie', in: Prick, *Heel de zieke mens*, p. 10-13.

zou worden, of dat de universiteit een eigen academisch ziekenhuis zou inrichten. Prick werd dan ook per 1 mei 1940 als zenuwarts aangesteld bij het kleine ‘zenuwpaviljoen’ van het Canisiusziekenhuis. Hij kreeg bovendien een aanstelling bij de universiteit, aan de juridische faculteit. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd de oprichting van een medische faculteit vertraagd; zij vond pas in 1951 plaats, met – vanaf 1954 – een daaraan verbonden academisch ziekenhuis. Bij de planning en inrichting van deze medische faculteit was Prick (uiteraard) nauw betrokken. Ondanks het feit dat hij verschillende malen een leerstoel elders kreeg aangeboden,⁷ zou hij zijn hele leven in Nijmegen blijven.

Het archief bevat weinig materiaal over zijn functie bij het Canisius Ziekenhuis, en de samenwerking met het Radboudziekenhuis, als daar het klinisch onderwijs eenmaal is gestart. De voorbereiding en start van de Medische Faculteit, en niet alleen wat Pricks vakgebied betreft, is aan de hand van de stukken echter goed te volgen, vanaf het ‘Rapport van de Commissie van Voorlichting inzake de oprichting en instandhouding van een medische faculteit aan de Katholieke Universiteit Nijmegen’ uit 1941 (3282) en een doos bouwtekeningen van het ziekenhuis (8254) tot en met stukken over de opbouw van de personeelsformatie uit 1956.⁸ Pricks werkterrein was, en dat was kenmerkend voor de opbouwfase van het ziekenhuis, verspreid. Colleges gaf hij in een in het Canisius Ziekenhuis ingerichte collegezaal, de afdeling neurologie werd op de hoogste verdieping van het nieuwe A-gebouw gelocaliseerd, de afdeling psychiatrie daarentegen op de begane grond daarvan. En dan was er in het Psychologisch Instituut aan de Berg en Dalseweg nog zijn neuropathologisch laboratorium.

Op 30 oktober 1969 speechte Prick toen de eerste spade voor een nieuwe neurologische kliniek de grond in ging (1183, 7590) – de

7 Leiden, 1956 (1118); Universiteit van Amsterdam, 1962-1963 (1119); Vrije Universiteit, 1965-1966 (1120).

8 De oprichting van de medische faculteit wordt uitvoerig beschreven door J. Brabers, *Hippocrates op Heyendaal. Ontstaan en ontplooiing van de Medische Faculteit Van de Radboud Universiteit Nijmegen, 1951-2001*. Nijmegen 2009.

bouwtekeningen waren toen al vijf jaar oud (2714). Bijna vijf jaar later, op 25 oktober 1974, kon hij er de openingsredevoering houden (1121, 2370, 2712, 7891). Zijn leeropdracht was inmiddels in 1971 gesplitst: voor psychiatrie werd een andere hoogleraar (S.J. Nijdam) aangetrokken, zelf behield Prick neurologie (1117, 3360). Aanleiding voor opnieuw een redevoering (8347).

Deze bouwjaren waren ook in ander opzicht onrustige jaren, want studentenacties en acties van medewerkers – die in die jaren nog weinig hadden in te brengen – leidden uiteindelijk tot universitaire en facultaire hervormingen. Het archief van Prick wekt weliswaar niet de indruk dat de Medische Faculteit op haar kop stond, maar Prick was, of voelde zich, er wel degelijk bij betrokken: het aantal stukken dat betrekking heeft op het universitaire niveau, inclusief zaken als het fameuze rapport-Maris (824), ‘discussievergaderingen’, de nodige vergaderingen van de Senaat en het College van Curatoren en de nieuwe statuten van de universiteit, is over het hele archief gezien voor deze hectische periode bijzonder groot. In 1969, aan het begin van deze periode, is Prick nog in beeld geweest als rector magnificus (332), maar deze beker is aan hem voorbij gegaan.

Intussen vierde Prick op 28 november 1970 zijn 25-jarig hoogleeraarsjubileum, waarvan hij de stukken allemaal heeft bewaard, van de uitnodiging – er waren een eucharistieviering, een wetenschappelijke feestvergadering en een receptie – tot en met zijn redevoering en de schriftelijke felicitaties.

Tenslotte: ook administratief veranderde er veel, al weten wij niet uit welk jaar het document stamt getiteld ‘Overzicht van het ponskaartsysteem’ (8401).

Onderzoek, onderwijs en bestuur

Tot de taak van een hoogleraar horen naast patiëntenzorg ook onderzoek en onderwijs, en niet te vergeten: het leiden van instituut of afdeling. Pricks onderzoek heeft zijn neerslag gevonden in zijn talrijke publicaties, waarin, zoals in zijn vakgebied gebruikelijk, ook wordt

gerapporteerd over het aan de conclusies ten grondslag liggende onderzoek. In het archief is dan ook weinig te vinden over de onderzoekspraktijk. Echo's ervan zijn wel terug te vinden in stukken over de bouw en inrichting van de nieuwe kliniek (1170, 2115, 2563, 2705, 7958).

Pricks onderwijs daarentegen is uitvoerig gedocumenteerd. Van sommige colleges zijn hele reeksen door de jaren heen aanwezig, zodat het onderwijs goed te volgen is. Dat geldt voor de colleges klinische neurologie, te volgen van 1955 tot 1968 (692-638), neurologie van 1954 tot 1969 (620-628), klinische psychiatrie van 1954 tot 1970 (657-668), neurofysiologie van 1954 tot 1968 (639-654) en psychiatrie van 1954 tot 1967 (669-685). Verder zijn er collegedictaten over specifieke ziektebeelden die zijn belangstelling hadden, zoals de ziekte van Parkinson en hysterie. In verband met Pricks antropologische benadering zijn de collegedictaten over 'het mensbeeld binnen de anthropologische geneeskunde in het algemeen en binnen de psychiatrie en neurofysiologie in het bijzonder' uit 1967 (7459) en het ongedateerde college 'Grondstellingen van existentieel anthropologische georiënteerde geneeskunde' (2576) het vermelden waard. Opvallend is dat er van na 1970 geen collegedictaten meer aanwezig zijn. Dit is waarschijnlijk te verklaren door de beschikbaarheid van handboeken, die door Prick of met medewerking van Prick werden samengesteld en die inmiddels waren verschenen. Hierin had hij zonder twijfel zijn collegedictaten verwerkt.

Fragmentarischer zijn de verschillende omslagen met tentamen- en examenvragen, gegevens over de opleidingsstages (onder andere een omvangrijk correspondentiedossier 1951-1958 (2097-2114)), en omslagen over assistentschappen. Het zwaartepunt van dit materiaal ligt juist wel in de jaren zeventig.

Zijn studenten hield Prick goed in de gaten. Het archief bevat twee banden met aantekeningen over studenten (8109) en een fotoalbum met pasfoto's (3321).

Wat het bestuur van afdeling, faculteit en universiteit betreft beslaan vrijwel alle stukken de jaren 1968-1970. Zij sluiten dus aan bij de documenten die Prick bewaarde over de universitaire hervormin-

gen. Er werd in die jaren vergaderd door de afdeling, het dagelijks bestuur van de faculteit, de staf, de klinische sectie, en niet te vergeten de universitaire senaat, die er zijn handen vol aan had. Buiten deze periode blijft het beeld van de bestuurs- en leidinggevende werkzaamheden van Prick beperkt. Natuurlijk: vóór 1968 werd er niet zoveel vergaderd. Maar kennelijk waren de bestuurlijke verhoudingen er rond 1960 wél naar om er documenten over te bewaren (2587) en was er behoefte aan een overzicht van commissies (2532), wat er op wijst dat het besturen van een faculteit complexer begon te worden. Er werden in ieder geval faculteitsvergaderingen gehouden, blijkens één (verdwaalde?) agenda uit 1964, en ook van de teambesprekingen is niet meer dan één verslag bewaard gebleven, uit 1956 (8235).

Lidmaatschappen en functies

Prick was uiteraard lid van diverse beroepsverenigingen en besturen. Afhankelijk van zijn interesse en ook zijn functie komen dergelijke instellingen in meerdere of mindere mate in zijn archief voor.

Een van de best gedocumenteerde lidmaatschappen is dat van de Studieclub voor Neurochirurgen – ook wel: voor neurochirurgie – waarvan hij volgens de bewaarde verslagen van 1943 tot 1977 lid was. Maar waarschijnlijk was hij dit al eerder, zo hij al niet de initiatiefnemer ervan was. In 1936 immers ging het initiatief uit van de afdeling neurochirurgie van het Amsterdamse Wilhelmina Gasthuis (1163), waar Prick toen hoofdassistent was.⁹ Zo'n studieclub bestond in Amsterdam al langer, blijkens een verslag uit 1941 van de Amsterdamsche Neurologen-Vereeniging (1826). Een vergelijkbare studieclub bestond ook voor psychotherapie, althans in 1948-1949 (2935).

Stukken van de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie en Neurologie vinden wij vanaf 1954. Het zijn geen complete reeksen, en vanaf 1964 betreffen zij alleen de jaarvergaderingen. Omdat het een vereniging van beroepsbeoefenaren was, is Prick mogelijk pas in

9 Westhoff, 'Het antropologisch concept', p. 11

1954, toen hij aan de Medische Faculteit werd benoemd, lid geworden. Zo hij al eerder lid was, dan versterkt het feit dat de stukken pas in 1954 beginnen, de indruk dat Prick zijn archief pas is gaan vormen toen hij naar Nijmegen kwam, en dat zijn archief sterk gerelateerd is aan zijn hoogleraarschap. Binnen deze vereniging was Prick zeer actief: hij zat in het bestuur van de raad van opleiders ('consilium') en hij nam deel aan visitaties van de opleidingsafdelingen.

Toen begin jaren zeventig de leerstoel neurologie en psychiatrie in heel Nederland werd gesplitst splitste ook de vereniging zich, eerst in een Neurologische en een Psychiatrische Kamer, en per 1 januari 1974 in twee verenigingen.¹⁰ Prick werd lid van die voor Neurologie, en kennelijk niet van die voor Psychiatrie, hoewel hij in ieder geval tussen 1961 en 1970 ook lid was van de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie.

Bij de heroprichting van de Katholieke Centrale Vereniging voor Geestelijke Volksgezondheid was Prick duidelijk minder betrokken, wellicht was hij ook geen lid, en zijn enkele stukken uit 1952 en 1959 door een *ad hoc* aanleiding in zijn archief terecht gekomen. Wel heeft hij de ontwerpstatuten van het Katholiek Nationaal Bureau voor Geestelijke Gezondheidszorg onder ogen gehad (3340) en was hij betrokken bij een 'arbeidsneuroseproject' van dit bureau in 1953 (2931).¹¹

Eind jaren vijftig was Prick een aantal jaren lid van de Nederlandse Anthropogenetische Vereniging (tegenwoordig: Nederlandse Vereniging voor Humane Genetica) en van 1950 tot 1953 lid van het bestuur van de Gezondheidsorganisatie TNO; daarna kreeg hij er nog een aantal jaren de jaarverslagen van.

Bij het Katholiek Astma Centrum Eijkeloord te Groesbeek was Prick lid van de wetenschappelijke staf, in ieder geval van 1952 tot 1970 (897a-909, 2879, 7060). Astma en reuma hadden Pricks bij-

10 Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, <http://www.nvvp.net/index.asp?a=10426&s=2789&p=1> (geraadpleegd 28 juli 2008).

11 Over dit project: H. Westhoff, *Geestelijke bevrijders. Nederlandse katholieken en hun beweging voor geestelijke volksgezondheid in de twintigste eeuw* (Nijmegen 1996), p. 181-183.

zondere aandacht vanwege de psychosomatische aspecten aan deze ziekten. Hij was bestuurslid van het orthopedisch ziekenhuis Sint Maartenskliniek, maar dat heeft in zijn archief nauwelijks sporen achtergelaten; bijdragen en onderzoeken over met name reuma des te meer. Hetzelfde geldt voor het Paedologisch Instituut: hij was bestuurslid, maar daar vinden we nauwelijks iets over. Over autisme – een van de aandachtspunten van het instituut – als zodanig des te meer. Hieronder ook de dissertatie van mw. I. Frye over autisme (463, 8223).

Een brede belangstelling: aantekeningen en verhandelingen

Pricks belangstelling ging, om met de titel van zijn postuum uitgegeven afscheidscollege te spreken uit naar 'heel de zieke mens'. Hij verdiepte zich vooral in ziektebeelden, waarbij hij psychische aspecten vermoedde. In zijn archief bevinden zich zo'n 190 dossiers met min of meer losse aantekeningen over de meest uiteenlopende onderwerpen, zoals reuma, poliomyelitis, hysterie, toxoplasmose (een infectieziekte), slaapstoornissen, shell-shock, dementie, afasie, anorexia nervosa, angstneurosen, enzovoort. Daarbij is Pricks aandacht voor de psychische implicaties, voor 'hoe er mee om te gaan', duidelijk aanwezig: van brede onderwerpen als 'het gestemd-zijn', temperament, instinct, verstandelijk bewustzijn, dwang, liefde, ouderdom en vele andere thema's, tot concrete observaties over de afbraak van de persoonlijkheid bij multiple sclerose, over revalidatie, met name bij polio, of de psychische doorwerking van kunstmatige beademing.

Meer uitgewerkt, maar vaak niet gepubliceerd, zijn de zogenoemde verhandelingen: dit zijn circa 700 teksten, waarvan het meestal niet duidelijk is waarvoor zij zijn geschreven, maar die het niveau van 'aantekeningen' overstijgen door hun compositie. Soms zijn het kopieën, vaak manuscripten of typoscripten, vaak in verschillende versies aanwezig, maar vrijwel altijd ongedateerd.

Zijn het lezingen, toespraken, inleidingen? En zijn ze gehouden voor vakgenoten, studenten, belangstellenden? Bij gelegenheid van

congressen – er zijn verhandelingen bij in het Duits, Frans, Engels en Italiaans –, colleges, studieclubs? In ieder geval vinden wij ook in deze categorie Pricks brede belangstelling terug, ook al zijn veel van deze verhandelingen aanmerkelijk ‘technischer’. Het is ondoenlijk een volledig overzicht te geven van wat hier allemaal te vinden is. Ik beperk mij tot een globaal beeld en de vermelding van enkele opmerkelijke stukken.

Het spreekt vanzelf dat talrijke verhandelingen betrekking hebben op de hersenen en het zenuwstelsel. Aan de titels te oordelen zijn daar nogal wat strikt medische verhandelingen bij, maar dat Prick daarbij toch steeds vanuit zijn existentiële antropologie denkt kan blijken uit een verhandeling als ‘De integraal structurele-functionele verhoudingen van de voorhoofdshersenen van de mens, als praefiguratie van diens existentiële mogelijkheden’ (1328). De meeste verhandelingen hebben echter over het geheel gezien betrekking op psychosomatische ziekten of ziekten met een psychische impact. Hier getuigt Prick van een brede belangstelling. Aan het aantal te oordelen had hij vooral aandacht voor autisme, poliomyelitis, dementie – ‘... als een van de uitingen van de ontbinding der eenheid van persoonlijke en lichamelijke bestaanswijze van de mens’ (6685) – en de ziekte van Parkinson, maar verder ook voor: marihuana en drugsverslaving, astma, reuma en artritis, epilepsie, manische depressiviteit, angst, aangezichtspijnen, anorexia nervosa, eczeem, afasie of multiple sclerose. Ook het bredere kader waarin hij de psychosomatiek plaatst komt uiteraard aan de orde: gevoel en gevoelsleven, gedrag, persoon en persoonlijkheid, bewustzijn, en de hele problematiek van ziel en lichaam, kortom ‘het mensbeeld in de antropologisch georiënteerde geneeskunde’ (o.a. 7447). Een en ander slaat uiteraard terug op zijn visie op zijn beroep. Prick schrijft over psychoanalyse, psychotherapie en menselijke waarden, de verhouding tussen psychiatrie en neurologie, over de samenwerking tussen psycholoog en psychiater,¹² en de verhouding tussen een hoogleraar en zijn studenten.

Een aantal andere verhandelingen moet zeker gelezen worden tegen de achtergrond van hun tijd, zoals in 1946 ‘de na-oorlogse ontredde-ning bezien vanuit een psychologisch-psychopathologisch en cri-

minologisch standpunt; haar oorzaken en mogelijke bestrijdingswijzen' (3010).¹³ Ook een aantal artikelen over de puberteit en de zogenoemde 'puberteitsonanie' moet in de tijd worden geplaatst: de roemruchte door de RK Artsenvereniging georganiseerde studiedag over dit onderwerp in 1949. De bijdrage van Prick hieraan was een gezamenlijk werkstuk van hem en de Nijmeegse psycholoog P.J.A. Calon (1905-1973), maar zij schreven nog verschillende andere stukken over dit onderwerp.¹⁴ Enkele jaren later was de behandeling van geneurotiseerde priesters en religieuzen aan de orde, uitlopend op de 'affaire-Terruwe'.¹⁵

Prick mengde zich, opnieuw met Calon, in de discussie met 'Enkele beschouwingen over het neurosevraagstuk bij priesters en religieuzen in verband met de problematiek van het psychologisch advies' (2932).

Prick had een brede belangstelling, we zeiden het al. Dus mogen tenslotte de volgende twee verhandelingen niet onvermeld blijven: 'Les bienfaits spécifiques du vin; la valeur de l'olfaction gustative pour l'homme' (3206), en 'Toon Hermans' one man show binnen een eenheid van analyse-synthese' (2002).

Publicaties: boeken, artikelen en recensies.

Elders in dit boek vindt de lezer een volledige bibliografie van Prick. Hier volsta ik ermee te beschrijven wat hieromtrent in zijn archief is terug te vinden. Van veel van Pricks publicaties bevat het archief de diverse voorstadia: aantekeningen, voorstudies, concepten van teksten, drukproeven, losse hoofdstukken, en dergelijke – in totaal ruim

- 12 Prick werkte vanaf het begin nauw samen met de psychologieopleiding en vooral met de Nijmeegse psycholoog Calon, met wie hij ook regelmatig publiceerde.
- 13 Deze verhandeling is een van de weinige die gedateerd is: hij is uit 1946. Prick was toen nog hoogleraar aan de rechtenfaculteit.
- 14 Westhoff, *Geestelijke bevrijders*, p. 122-123. De verhandelingen zijn te vinden tussen plaatsingsnummer 2822 en 2865.
- 15 Westhoff, *Geestelijke bevrijders*, p. 292-305.

driehonderd omslagen. Met name het vierdelige *Nederlandse Handboek der Psychiatrie*, dat onder redactie van Prick en H.G. van der Waals verscheen tussen 1958 en 1970, en het met Calon geschreven boek *Een schets van intelligentie en dementie. Tevens een bijdrage tot een existentieel-antropologisch georiënteerde neuropsychiatrie* uit 1967 zijn goed vertegenwoordigd. Incidenteel is er een uitgeverscontract te vinden (1399).

Daarnaast vinden wij er voorstudies, manuscripten, typoscripten, drukproeven en recensies van een aantal van Pricks artikelen en recensies, bijna honderdveertig omslagen. Hierin zijn de beschrijvingen van de archiefstukken overigens niet altijd juist. Ook een aantal verhandelingen zijn wel degelijk conceptteksten voor artikelen. Uit de teksten zelf van de verhandelingen bleek dit echter niet expliciet, en daarom zijn zij door de inventarisator als verhandeling getypeerd. Na te gaan welke verhandelingen het tot een gepubliceerd artikel hebben gebracht zou een grondig naast elkaar leggen van bibliografie en archiefinventaris vergen – een onderneming waar ik mij niet aan heb gewaagd.

In plaats van de bibliografie te herhalen wil ik kort aandacht besteden aan de reikwijdte van Pricks bijdragen aan de hand van de titels van de tijdschriften waarin hij publiceerde en recenseerde.¹⁶

Verreweg de meeste artikelen betreffen uiteraard bijdragen in vak-tijdschriften, met als koplopers de *Folia Psychiatrica*, *Neurologica*, *Neurochirurgica* en het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Verder publiceerde Prick in een hele reeks andere vaktijdschriften op het terrein van de neurologie, psychiatrie en psychotherapie – met opmerkelijke titels als *Voordrachtenreeks van de Nederlandse Vereniging van Psychiaters in dienstverband* –, maar zelden meer dan één of twee keer. Voor een breder publiek publiceerde hij weinig. Er verschenen in de loop der jaren een aantal artikelen in het (*Rooms-*)*Katholiek Artsenblad*, voor het Studium Generale in Delft sprak hij drie maal over het thema ‘leven en dood’, maar in het publieke debat heeft hij zich eigen-

¹⁶ Niet alle stukken die in het archief als recensie zijn aangemerkt geven een vermelding waar de recensie is gepubliceerd.

lijk alleen gemengd in de eerste helft van de jaren vijftig, zoals we al zagen, toen het ging over puberteitsonanie en de zaak-Terruwe. In die jaren schreef hij behalve in het *Artsenblad* ook in het kerstnummer 1954 van *De Linie* over 'Confrontatie van oude en moderne problematieken' (612) en in *De Gelderlander* van 13 januari 1955 over 'psychiatrie en katholicisme' (614).¹⁷ In de pers schreef Prick verder alleen over personen, bij gelegenheid van een verjaardag, jubileum of overlijden. Zo over E. Carp, enkele malen over Buytendijk, over J. Hoefnagels, en, in *De Limburger*, een in memoriam van zijn jongste broer E.M.J. Prick, burgemeester van Schaesberg (606).

Recensies schreef Prick weinig: het archief bevat er in ieder geval niet meer dan veertig. Het zijn meest recensies van vakliteratuur, bestemd voor vaktijdschriften, met name het al genoemde *Folia*. Boeken voor een breder publiek die hij recenseerde – een stuk of zes – waren geschreven door C.G. Jung, Carp, Terruwe en uiteraard Buytendijk.

Redevoeringen en voordrachten

Het archief bevat ruim honderd omslagen die door de archivaris op basis van de in de stukken aangetroffen vermeldingen zijn gekarakteriseerd als 'redevoering' of 'voordracht'. Het zal vaak voorgekomen zijn dat een voordracht later werd uitgewerkt tot een artikel. Ook hiervoor zou het archief samen met de bibliografie verder geanalyseerd moeten worden. Ik beperk mij dan ook opnieuw tot enige observaties.

De meeste voordrachten zijn vakinhoudelijk van aard en gehouden op wetenschappelijke congressen, van Weert tot Madrid en van Wageningen tot Geneve. Daarnaast wilde Prick ook nog wel eens voor een breder publiek spreken over bijvoorbeeld psychosomatiek of zijn antropologische fysiologie. Eén tekst is wel heel bijzonder. Ik citeer de archiefbeschrijving: 'Mededelingen betreffende experimenteel onderzoek over seizoendimorfisme bij *araschnia levana-prorsa*, mede in

17 Het betreft hier een recensie, zie 3040.

verband met bepaalde aspecten uit de menselijke pathologie'. Deze mededelingen werden 'uitgesproken tijdens een radio-uitzending van de Regionale Omroep Zuid van 22 augustus [1960]' (3271)!

Voor het overige wilde Prick nog wel eens een collega huldigen of herdenken. Voor zijn vriend en collega Calon heeft hij verschillende huldigings- en herdenkingstoespraken gehouden, hij huldigde *collegae proximi* als F.J.A. Huygen (8199), P.M.H. Schillings (8197), maar ook zijn collega's in Leiden (Carp, 1161) en Utrecht (H.C. Rümke, 7552). Opmerkelijker is zijn toespraak – helaas zonder titel – bij het afscheid van jhr. G. Krayenhoff als voorzitter van de Raad van Bestuur van AKZO NV (1126). In 1972 sprak hij in het Amsterdamse Congrescentrum over de betekenis van het werk van Anna Terruwe (7840), een toespraak die een jaar later verscheen als boekje.

Correspondentie

Zoals aan het begin al zijdelings werd opgemerkt beslaat Pricks correspondentie ruim de helft van alle archiefbeschrijvingen. Een heel klein deel daarvan is correspondentie die verspreid over het archief kan worden aangetroffen, verreweg het grootste deel van de correspondentie is afkomstig uit Pricks eigen correspondentiearchief. Het eerstgenoemde deel is correspondentie over vakinhoudelijke, maar vooral bestuurlijke aangelegenheden. Deze archiefbeschrijvingen zijn vaak voorzien van het onderwerp van de correspondentie. Het kan gaan over offertes, uitgeversaangelegenheden, uitnodigingen voor congressen en spreekbeurten, briefwisselingen met het universiteitsbestuur, waaronder een hele reeks correspondentie met het College van Curatoren 1958-1971, en met het Faculteitsbestuur 1970-1978 (2056-2069, 2087-2095) – maar ook over vakinhoudelijke aangelegenheden.

Pricks persoonlijke correspondentiearchief is geordend op alfabet. In de beschrijvingen is niet aangegeven wat het onderwerp of de onderwerpen van de vaak handgeschreven brieven zijn: dat zou de archiefontsluiting te arbeidsintensief en dus te kostbaar hebben ge-

maakt. Indicatief hiervoor is dat van 64 brieven en kaarten de afzender niet kon worden ontcijferd, of de achternaam niet was vermeld.

In het volgende zal ik proberen een beeld te geven van de inhoud van het correspondentiearchief op basis van mijn persoonlijke kennis van persoonsnamen, en op basis van het aantal stukken – de personen of instellingen waarmee Prick het meest heeft gecorrespondeerd. Om met dit laatste te beginnen eerst een impressie. Het gaat om ruim drieduizend correspondenten. Daarvan zijn er ruim 300 met 10 stukken of meer – tussen ‘aan’ en ‘van’ is geen onderscheid gemaakt –, daarbinnen zijn er 85 correspondenties die bestaan uit 20-50 stukken, en 10 met 50 stukken of meer, hetgeen een heuse top-tien oplevert:¹⁸

1. J.J.M. de Leeuw, 1954-1977	87 stukken
2. A. van der Werf, 1951-1969	79 stukken
3. L.H.M. van Lanschot, 1968-1978	78 stukken
4. J.J.C. Marlet, 1956-1977	63 stukken
5. <i>Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde</i> , 1947-1971	62 stukken
6. Elsevier Publishing Company, 1953-1973	61 stukken
7. College van Curatoren van de KUN, 1948-1968	57 stukken
8. Dr. J.W.G. ter Braak, 1959-1961	54 stukken
9. J.P. Slooff, 1955-1963, 1966-1967, 1973	52 stukken
10. KNAW, 1958, 1962, 1964-1967, 1969-1972, 1976-1977	52 stukken

Een groot deel van deze correspondenties staat in verband met Pricks functie aan de universiteit: uiteraard die met de curatoren, maar ook die met De Leeuw, die van 1953-1982 directeur was van de Medische Faculteit, Van der Werf, die directeur-geneesheer van het Radboudziekenhuis was van 1948-1961, en in die functie werd opgevolgd door L.H.M. van Lanschot. Ook de relatie met J.P. Slooff, hoogleraar kindergeneeskunde van 1953-1966, lijkt professioneel te zijn geweest,

¹⁸ Zonder nader onderzoek in het archief moet hier niet te veel waarde aan worden gehecht, omdat de ‘stukken’ zowel brieven als meegestuurde bijlagen zijn. De correspondentiejaren zijn er dan ook bij vermeld, omdat die aangeven of het om een langdurige (correspondentie)relatie gaat.

want de correspondentie stopt als Slooff met pensioen gaat. Maar Slooff was zeker ook een geestverwant van Prick, gezien zijn pleidooi in zijn afscheidsrede voor een “optimale harmonische ontwikkeling van het kind”. “Wat de pediater vooral wil is dat de eenheid van visie op het kind als persoon blijft behouden”.¹⁹

De correspondentie met de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen vloeit uiteraard voort uit Pricks lidmaatschap hiervan, terwijl die met het *NTVG* en Elsevier over publicaties zullen gaan.

De correspondentie met Marlet is die met een collega-psychiater. Marlet was sinds 1960 chef de clinique en later geneesheer-directeur van de Psychiatrische Inrichting Sint Anna in Venray. Opmerkelijk is de correspondentie met J.W.G. ter Braak: veel stukken in een zeer korte periode. Ter Braak, evenals Prick opgeleid bij Brouwer in Amsterdam, was neuroloog in Den Haag. Hij was in 1936 gepromoveerd op neurologische ademhalingsstoornissen en betrokken bij de in 1950 opgerichte Rotterdamse Stichting voor Klinisch Hoger Onderwijs, waaruit in 1966 de Medische Faculteit zou voortkomen, en werd daar hoogleraar neurologie.²⁰

Conclusie uit deze top-tien zou kunnen zijn, dat Pricks correspondentie vooral op zakelijk gebied ligt, hetzij functioneel, hetzij vakmatig. Deze eerste conclusie vormt de aanleiding om wat minder kwantitatief naar het correspondentiearchief te kijken, maar, zoals gezegd, met de beperking dat ik niet gehinderd wordt door enige kennis van het vakgebied. Dat heeft in ieder geval als voordeel, dat mij die namen in het oog vallen, die wat meer in verband staan met Pricks fenomenologische invalshoek.

19 Samenvatting van de afscheidsrede in: *Nieuws* (KV), februari 1966.

20 Ter Braak was de broer van de bekende schrijver en criticus Menno ter Braak. Toen Nederland in 1940 capituleerde voor de Duitsers pleegde Menno ter Braak zelfmoord, waarbij hij door zijn broer werd geholpen. http://nl.wikipedia.org/wiki/Menno_ter_Braak, geraadpleegd op 30 juli 2008.

Maar eerst twee andere dingen. Het correspondentie-archief laat zich welhaast lezen als een gids van medisch Nederland. Het bevat honderden brieven van en aan ziekenhuizen, stichtingen, verenigingen, psychiatrische inrichtingen en dergelijke, correspondentie met tijdschriften, met farmaceutische bedrijven, enzovoort enzovoort.

Een tweede ding dat opvalt is de vele correspondentie met priesters, paters, maar vooral zusters, fraters en broeders. Wie hier een verband zoekt met de discussie over de therapeutische behandeling van priesters en religieuzen in de eerste helft van de jaren vijftig en de affaire-Terruwe zit er echter naast. De meeste correspondentie is van de jaren zestig en zeventig. Hier ligt ongetwijfeld een bron voor onderzoek naar de kerkelijke opvattingen van Prick, temeer als wij zien dat er ook correspondentie bij zit met bekendere kerkelijke katholieken: de bisschoppen W. Bekkers (3806), P. Nierman (5396), T. Zwartkruis (6587), J. Bluysen (3883) en kardinaal Alfrink (6767), maar ook met de behoudende pater J. van der Ploeg OP (5601).

De beweging voor geestelijke volksgezondheid

Nu dan over de positie van Prick binnen de beweging voor geestelijke volksgezondheid in de jaren vijftig en zestig. Ofwel: kom ik bekende namen tegen?

Hierboven stelde ik vast dat Prick weinig betrokken was bij de Katholieke Centrale Vereniging voor Geestelijke Volksgezondheid en het Katholiek Nationaal Bureau voor Geestelijke Gezondheidszorg. Die waarneming moet minstens genuanceerd worden: met beide instituten is wel degelijk de nodige correspondentie aanwezig. Maar correspondentie met de hoofdpersonen – Buytendijk daargelaten – ontbreekt. Prick heeft noch met directeur A. Bartels, noch met de ‘ideoloog’ ervan, Cees Trimbos, toch ook psychiater, gecorrespondeerd. Daar staat tegenover dat er voldoende brieven zijn van en aan andere bij de beweging betrokkenen, zoals Han Fortmann (4370, 23 stukken), H. Ruygers (5815), W.J. Berger (3825), H.J.H. Brentjens (3970), H. Nouwen (5428) en met de psychiater P.A.F. van der Spek (6009).

En dan is er uiteraard de correspondentie met Buytendijk (3406, 4040, 1 omslag en 108 stukken!) en incidenteel met diens Utrechtse leerlingen J. Linschoten en M.J. Langeveld.²¹

Toch lijkt Prick in dit opzicht niet zo Utrechts georiënteerd. Uit een netwerkanalyse van betrokkenen bij de katholieke beweging voor geestelijke volksgezondheid bleek een aantal jaren geleden, dat er in feite sprake was van twee netwerken: een Utrechts en een Nijmeegs.²² En in het Nijmeegse netwerk had Prick wel degelijk zijn relaties. Dat is in zoverre opvallend, omdat Prick een uitgesproken leerling van Buytendijk was, terwijl de Nijmeegse ‘denkers’ – de Utrechtse kring was veel praktischer bezig – zochten naar een middenweg tussen de neothomistische wijsbegeerte en de fenomenologie, en maar heel langzaam van het een naar het ander opschoven. Daar speelde het neothomistische denken van W.J.A.J. Duynstee CSSR (4271) en Anna Terruwe (6157) uiteraard een rol in. Wellicht heeft Prick zich daar nog in verdiept, en correspondeerde hij daarom met thomisten als P.H. van Laer (5004), Radboudhoogleraar in Leiden, en later uitvoerig met B.A.M. Barendse OP (3776), die dezelfde functie in Amsterdam had, en met zijn Nijmeegse collega de filosoof A.G.M. van Melsen (5209).

Maar zo neothomistisch als Duynstee en Terruwe de psychotherapie benaderden deden de meeste Nijmegenaren dat niet: op het psychologisch instituut hadden Calon (4043) en F.J.T. Rutten (5815, 7714, 31 stukken) een wat fenomenologischer benadering, terwijl ook de filosofen J.H. Robbers SJ (5769) en St. Strasser (6106) een flinke scheut fenomenologie in hun neothomisme deden. Bij de klinisch psycholoog K.J.M. van de Loo (5106, 24 stukken) viel een dergelijke ‘ideologie’ al nauwelijks meer te constateren.

21 Veel correspondentie van Buytendijk is inmiddels uitgegeven. Onderzocht zou moeten worden of ook deze correspondentie zich daarvoor leent.

22 E. Simons & L. Winkeler, *Het Verraad der Clercken. Intellectuelen en hun rol in de ontwikkelingen van het Nederlandse katholicisme 1945-1975* (Baarn 1987), p. 122-127, m.n. p. 126.

Ik kom aan een laatste thema vanuit Pricks correspondentie-archief: zijn contacten met zijn vakgenoten aan andere universiteiten. In Leiden doceerde E.A.D.E. Carp. Deze was de promotor van Anna Terruwe nadat zij bij Prick in de kliniek tot zenuwarts was opgeleid. Met Carp heeft Prick uitvoerig gecorrespondeerd (4055, 47 stukken), wat minder met de in Nijmegen opgeleide Leidse psycholoog en pedagoog A. Chorus (4079). In Amsterdam (UvA) doceerde P.C. Kuiper psychiatrie (4970, 27 stukken), in Utrecht was de fenomenoloog H.C. Rümke hoogleraar psychiatrie (5810, 23 stukken).²³ Met hen correspondeerde Prick in de jaren vijftig, zestig en zeventig regelmatig.

Voor beantwoording van de vraag ‘waarover spraken zij?’ moet onderzoek gedaan worden in de stukken zelf. Dat kan misschien ook de vraag beantwoorden, waarom correspondentie met buitenlandse collega’s volledig ontbreekt. Prick heeft toch de nodige internationale congressen bezocht – zij het niet bijzonder veel. Hij publiceerde ook in buitenlandse tijdschriften. Zou hij daar geen interessante contacten hebben opgedaan?

Besluit

Ik hoop de lezer met het voorgaande enig inzicht te hebben kunnen geven in de mogelijkheden die het archief-Prick voor verder onderzoek biedt. Uiteraard onderzoek op het terrein van de geschiedenis van de vakgebieden neurologie en psychiatrie. Maar ook onderzoek naar de positie van deze vakken aan een kersverse faculteit, en aan een universiteit, die tot dan toe vrijwel geen ervaring met de noden en behoeften van een medische faculteit had opgedaan. Of onderzoek naar de fenomenologie en de invloed daarvan op Prick en op diens vakgebied. Er zit materiaal in het archief over het functioneren van

23 Rümke kwam jaarlijks op 6 januari vanuit een vakantie-adres in De Steeg op bezoek, er werd dan gepraat en gedineerd, aldus M. Prick.

verschillende beroepsverenigingen. En voor een totaal anders georiënteerde belangstellende zou er zelfs iets te vinden zijn over hoe uitgevers met hun auteurs omgingen, en omgekeerd.

In het voorgaande heb ik, het zij nogmaals benadrukt, een oppervlakkig beeld van het archief-Prick geschetst, vrijwel uitsluitend afgaand op de archiefbeschrijvingen. Voor details, maar ook voor een eventuele correctie van het door mij geschetste beeld, moet het archief zelf geraadpleegd worden. Dát heb ik zelf ondervonden: aanvankelijk veronderstelde ik dat Pricks correspondentie met pater Krekelberg sj de bekende anti-abortus-activist uit Delft betrof. Een aanwijzing van M. Prick dat ook de leraar Duits op het Nijmeegse Canisiuscollege een Krekelberg sj was, deed mij bij wijze van uitzondering het archief raadplegen. Inderdaad: de brief was gericht aan de leraar Duits, en behelsde het verzoek van vader Prick om zijn zoon Jan eens flink achter de voddën te zitten.

Register

- aangezichtspijn 53
 acetylcholine 44
 acromegalie 56
 afasie 52-53
 Alexander, F. 33
 Alfrink, kard. B. 107
 alopecia maligna 75, 78
 Amsterdamsche Neurologen
 Vereeniging 97
 angiomatosis van het zenuw-
 stelsel 47
 angst 78-79
 antropologische (neuro)fysiologie
 16, 35, 38, 78, 80
 antropologische geneeskunde
 34, 71, 80
 antropologische neurologie 37,
 89, 91
 Aquino, Thomas van 17
 arachnitis spinalis 46
 Ariens Kappers, C.U. 10, 27
 arthritis (reumatoïde) 21, 33-34,
 57, 63, 66, 74
 astereognosie 48
 asthma bronchiale 21, 34, 100
 autisme 80, 100

 Bahlman, R. 87
 Barendse op, B.A.M. 108
 Bastiaans, J.J. 29, 33-34
 Bär, G.F.J.M. 77

 Bekkers, mgr. W.M. 107
 Berger, W.J. 107
 Bierings, br. B. 38-39, 69
 Birkmayer, W. 29
 Bluysen, mgr. J. 107
 Boekelman, W.A. 13
 Boerhaave, H. 39
 Booij, J. 83
 Bouman, K.H. 10
 Bouman, L. 35, 36
 Braak, J.W.G. ter 25, 105-106
 Brentano, F. 34
 Brentjens, H.J.H. 107
 Broca, P. 32
 bronchitis (astmatische) 59, 70-
 71
 Brouwer, B. 10, 27, 50-51
 Buchem (ziekte van Van) 85, 87
 Bühler, K. en Ch. 19
 Buytendijk, F.J.J. 13, 16, 18, 22,
 34-38, 40, 54, 77, 84, 91, 108

 Calon, P.J. 15, 18-20, 24, 34, 81,
 83, 108
 carcinomatosis 49
 Carp, E.A.D.E. 16, 25, 33, 58,
 108-109
 Centraal Hersensinstituut 10,
 27
 Charcot, J.M. 25-29
 Charcot, trias van 29

- chorea 28
 Chorus, A. 109
 colitis ulcerosa 33
 Consilium Neuro-psychiatricum 26
 Cooper, I.A. 28
 corpora amylacea 78-79
 corpus striatum 86
 cryocoagulatie 29
 cryotherapie 74
 Cushing (syndroom van) 56

 delier 45
 delirium tremens 44
 dementie 56, 74, 76
 Descartes, R. 17
 diabetes 60
 diagnose (localisatorische) 26
 diëncephalon 32
 doofheid (aangeboren/vroege) 20
 dopamine-hypothese 29
 drugsproblematiek 81-82
 dura mater 88
 Duynstee C&S, W.J.A.J. 13, 24, 108
 dyslexie 53
 dwangstoornis 38

 Ewijk, J.A.E. van 71

 fysiotherapie (antropologische) 85
 Fortmann, H. 107
 Fölling (ziekte van) 71
 frontaalkwab 75
 Freud, S., 23

 gedragsproblematiek 25, 64-65
 geriatrie 16
 gerontologie 16, 80, 86
 gevoelsleven 11, 47, 77
 Gottschalt, K. 19
 Grégoire, L.H. 84
 Groen, J.J. 29, 33-34
 Grünbaum, A.A. 34-35

 Heine-Medin (ziekte van) 61, 67
 Heringa, G.C. 9, 27
 hernia nuclei pulposi 45-46
 hersenen 78-79
 Hoefnagels, J.P.A. 10, 13, 66-67
 Hommes, O. 29
 Husserl, E. 34
 hydrocephalus 57
 hypertensie 21, 33
 hypofyse 57, 59-60
 hypoglycaemische shock 46
 hypothalamus 32, 57, 59-60, 70

 intelligentie 56, 76
 intentietremor 74

 Janet, P. 19
 Jaspers, K. 18, 35
 Jelgersma, G. 23, 30

 kinderverlamming, zie: polio-myelitis
 Knippenberg, H. 9, 63
 Korten, J.J. 29
 Krekelberg S.J., P. 110
 Kuiper, P.C. 109
 Külpe, O. 34
 KUN/Medische Faculteit 50, 83, 84, 93, 94

- Laer, P.H. van 108
 Langeveld, M.J. 108
 Lanschot, L.H.M. van 105
 Leeuw, J.J.M. de 105
 Leo XIII 17
 leukotomie 19, 22, 50-51, 53
 leukoencephalitis 67, 74-75
 limbisch systeem 32, 38, 70, 83
 Limburgse bedevaart 18, 60
 Linnaeus, C. 39
 Linschoten, J. 108
 Loo, K.J.M. van de 21, 34, 108
 Lourdes 18, 60, 62, 64, 93
- Maastricht 81
 MacLean, P.D. 32
 Marlet, J.J.C., 105-106
 masturbatie 18, 49, 52
 Melsen, A.G.M. van 108
 meningitis 47-48, 56
 Merleau-Ponti, M. 17
 (methyl)kwikvergiftiging 71, 77
 Meyknecht, A. 79
 Moniz, E. 22
 multiple sclerose 28-29, 33-34, 49-50, 76-77, 80-81, 84, 87
 myasthenia gravis 48
- narratieve geneeskunde 32
 Ned. Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie 15, 25, 97-98
 neothomisme 17-18
 neuroanatomie 65
 neurochirurgen (Studieclub voor) 97
 neurochirurgie 27, 28, 97
 neurofysiologie 65
 neurologie 51, 84
- neurologie (Wereldcongres voor) 88
 neuropsychiatrie 61, 75
 neurosen 52, 54, 69, 86
 Nierman, mgr. T 107
 Nijdam, S.J. 26
 Nouwen, H. 107
- obsessies 54
 onderwijs (speciaal) 64
 ontwikkelingsstoornis 72-74
 orchideeën 53, 57-58
 oligofrenie 60
 ouderdom 79, 86
- Papez, J. 32
 Papez, circuit van 33
 Parkinson, J. 28
 Parkinson (ziekte van) 70, 72, 75, 84
 Pfeiffer (ziekte van) 56
 phenylketonurie (PKU) 71
 Ploeg OP, J. van der 107
 poliomyelitis 54, 61-63, 65-68
 Prick-Hoefnagels, J.A.M. 10, 40, 92
 Prick, E.M.J. 82
 Prick, J. 110
 Prick, M. 110
 Prick (Price), W. 39
 pseudoxanthoma elasticum 10, 43-44, 82, 84, 86-87
 psychiatrie (forensische) 11, 13, 30, 45, 51, 57-58, 61-62, 72-74, 79-80
 psychoanalyse 24
 psychologie (klinische) 20, 48, 60, 78

- psychomotoriek 67
- psychopathie 64-65,
- psychopathologie 48, 64
- psychopharmaca 77
- psychochirurgie 21-22
- psychosen 79-80
- psychosomatiek 21, 33-34, 51-52,
54-56, 59-60, 63, 66, 68, 70-
71, 75, 78, 100
- psychotherapie 52, 54-55, 75
- puberteit 49, 52-53, 58
- puberteitsonanie, zie:
masturbatie

- R.K. Artsen(vereniging) 49
- Recklinghausen (ziekte van Von)
45
- rhinencephalon (reukhersenen)
32, 66, 70, 83
- Robbers SJ, J.H. 108
- Roels, F.J.M.A. 19, 34
- Rutten, F.J.Th. 10, 12, 19, 108
- Rümke, H.C. 19, 25, 26, 35, 63,
77, 109
- Ruygers, H. 107

- Sabin, A. 28
- Salk, J. 28
- schedelmisvorming 44
- Scheler, M. 35
- seksualiteit 23, 66
- sinustrombose 59, 72
- Slooff, J.P. 105-106
- Snapper, I. 10, 14,
- specificiteitshypothese 33, 34
- Spek, P.A.F. van der 107

- spiegelneuronsysteem 38
- Spielmeijer-Vogt (ziekte van
Batten-) 49
- Stokvis, B. B. 33
- Strasser, St. 108
- sulfanilamide 46
- Surge Weber (syndroom van) 46

- thalliumvergiftiging 50, 58, 88
- Terruwe, A. 24, 25, 82, 86,
108-109
- toxoplasmose 51, 75
- trauma capitis 43, 67
- trias van Charcot 29

- ulcus duodeni 33

- Veeger, L.A. 13
- vissen 82
- vitaminen 43, 45
- vlinders 65, 80
- Voorn, hengelsportvereniging
De 93
- Vries, E. de 62

- Waage, G.H. 47
- Waals, H.G. van der 25, 102
- Walder, H.A.D. 28
- Werf, A. van der 105
- Willem Arntsz Stichting 81
- Willems, J.L.H. 75
- Winkler, C. 27, 30, 88
- Woltring, L.M. 76

- zenuwstelsel 65, 67, 72